PAOLO MENGOZZI
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2011. február 17. [1]

1. Az Elf Aquitaine SA (a továbbiakban: Elf Aquitaine vagy fellebbező) által előterjesztett, jelen eljárás tárgyát képező fellebbezés az Elsőfokú Bíróság azon ítélete (a továbbiakban: megtámadott ítélet) [2] ellen irányul, amellyel elutasította az Elf Aquitaine által a 2005. január 19-i azon bizottsági határozat [3] (a továbbiakban: határozat) megsemmisítése iránt előterjesztett keresetet, amelyben a Bizottság megállapította, hogy bizonyos vállalkozások – köztük a fellebbező és leányvállalata, az Arkema SA (korábban Elf Atochem SA, majd Atofina SA [a továbbiakban: Arkema, Elf Atochem és Atofina]) – megsértették az EK 81. cikk (1) bekezdését [jelenleg EUMSZ 101. cikk] és az EGT-megállapodás 53. cikkének (1) bekezdését azáltal, hogy részt vettek a monoklórecetsav-piacon létrejött kartellben.

I – A jogvita előzményei, a megtámadott ítélet, a Bíróság előtti eljárás és a felek kérelmei

2. A megtámadott ítélet 3. és azt követő pontjai értelmében a Bizottság 1999 végén a kartellben részt vevő egyik vállalkozás bejelentése alapján kezdte meg a monoklórecetsav-kartellre vonatkozó vizsgálatot. 2000. március 14-én és 15-én a Bizottság helyszíni vizsgálatokat végzett többek között az Elf Atochem helyiségeiben. 2004. április 7-én és 8-án kifogásközlést intézett tizenkét társasághoz, köztük az Elf Aquitainehez és az Atofinához (a megtámadott ítélet 3–5. pontja).

3. A Bizottság a határozatban – elutasítva az Elf Aquitaine ezzel ellentétes érveit – megállapította, hogy az a tény, hogy ez utóbbi tulajdonában volt az Atofina részvényeinek 98%-a, elegendő volt ahhoz, hogy a leányvállalata tevékenységeiért való felelősség neki betudható legyen. Úgy tekintette továbbá, hogy azon körülményt, miszerint az Elf Aquitaine nem vett részt a monoklórecetsav gyártásában és forgalmazásában, nem zárja ki, hogy a Bizottság úgy tekintse, hogy gazdasági egységet képez a csoport operatív részeivel (a megtámadott ítélet 9. és 12. pontja). A határozat 45 millió eurós bírságot szabott ki az Elf Aquitainenel és az Arkemával szemben együttes és

1 – Eredeti nyelv: olasz.

2 – A T-174/05. sz., Elf Aquitaine kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 30-án hozott ítélet (EBHT 2009., II-183. o.).

3 – Az [EK] 81. cikk és az EGT-megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/E-1/37.773 „monoklórecetsav”-ügy) hozott C (2004) 4876 végleges bizottsági határozat.

egyetemleges felelősségük címén (a határozat 2. cikkének c) pontja és a megtámadott ítélet 30. pontja).

4. 2005. április 27-én az Elf Aquitaine keresetet nyújtott be a határozat megsemmisítése iránt. Keresete alátámasztására elsődlegesen kilenc jogalapra hivatkozott, amelyek a védelemhez való jog megsértésére, az indokolás nem megfelelő voltára, az indokolás ellentmondásosságára, a leányvállalat által elkövetett jogsértések miatti felelősség anyavállalatnak való betudhatóságára alkalmazandó szabályok megsértésére, a közösségi jogrend szerves részét képező egyes alapvető elvek megsértésére, a gondos ügyintézés elvének megsértésére, a jogbiztonság elvének megsértésére, a bizonyítékok elferdítésére, valamint a hatáskörrel való visszaélésre vonatkozott. Hivatkozott továbbá egy másodlagos jogalapra is, amely arra vonatkozott, hogy a Bizottság nem érvelt következetes módon a bírság kiszámítása során; valamint egy harmadlagos jogalapra, amelyben a bírság arányos szintre való csökkentését kérte. A megtámadott ítéletben az Elsőfokú Bíróság elutasította mind az elsődleges, mind a másodlagos, mind a harmadlagos jogalapot, és a fellebbezőt a költségek viselésére kötelezte.

5. A Bíróság Hivatalához 2009. december 15-én érkezett kérelmével a fellebbező benyújtotta a jelen eljárás tárgyát képező fellebbezést. Elsődlegesen azt kéri, hogy a Bíróság helyezze hatályon kívül a megtámadott ítéletet, és adjon helyt az első fokon előterjesztett és a határozat 1. cikke d) pontjának, 2. cikke c) pontjának, 3. cikkének és 4. cikke (9) bekezdésének megsemmisítésére irányuló kereseti kérelemnek. Másodlagosan azt kéri, hogy a Bíróság – az EUMSZ 261. cikk alapján – törölje vagy csökkentse az Arkemával és az Elf Aquitaine-nel szemben a határozat 2. cikkének c) pontja alapján, együttesen és egyetemlegesen kiszabott 45 millió eurós bírságot. Mindenesetre kéri a Bizottság kötelezését a költségek viselésére. A Bizottság azt kéri, hogy a Bíróság utasítsa el a fellebbezést, és kötelezze a fellebbezőt a költségek viselésére.

6. A felek képviselői a 2010. november 25-i tárgyaláson előadták érveiket.

II – Elemzés

A – *A fellebbezésről*

7. Fellebbezése alátámasztására az Elf Aquitaine hat jogalapot hoz fel, az első öt jogalapot elsődlegesen, a hatodikat másodlagosan.

1. Az első fellebbezési jogalapról

8. A fellebbező az első fellebbezési jogalapban azt kifogásolja, hogy az Elsőfokú Bíróság nem vette figyelembe az EUMSZ 101. cikk alkalmazásával kiszabott bírságok büntetőjogi jellegéből fakadó következményeket. E büntetőjogi jellegből adódóan az Elsőfokú Bíróságnak teljes egészében alkalmaznia kellett volna az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény (a továbbiakban: EJEE) [4] 6. cikkének (1) és (2) bekezdésében rögzített elveket, vagyis a büntetőjogi személyes felelősségnek, a büntetések egyéniesítésének és az ártatlanság vélelmének elvét. Az Elsőfokú Bíróság ezzel szemben tévesen csak egy – jogi személyiséggel nem rendelkező – szervezettel, az Atofina/Elf Aquitaine vállalkozással szemben alkalmazta a szóban forgó elveket, azokra az önálló jogalanyisággal rendelkező társaságokkal szemben viszont nem, amelyek véleménye szerint e vállalkozást alkották. E megközelítés egyrészről ahhoz vezetett, hogy az Elsőfokú Bíróság megtagadta a fellebbezőtől az ártatlanság vélelméhez fűződő jogát, mivel a fellebbezőt az előzetes vizsgálatokba nem vonták be, és másrészről kizárta a fellebbezőt az ártatlanság vélelmének és a büntetések egyéniesítése elvének alkalmazási köréből azáltal, hogy elutasította a fellebbező által az elkövetett jogsértéstől való teljes elhatárolódása és leányvállalata önálló piaci tevékenysége bizonyítása érdekében szolgáltatott bizonyítékokat. A Bizottság előzetesen megjegyzi, hogy a jelen eljárásban nyitva lehet hagyni a versenyjogi szabályok megsértéséért kiszabott bírságok jellegének kérdését – amellyel kapcsolatban a Bíróság mostanáig kifejezetten nem foglalt állást –, mivel az ilyen értékelésből származó jogokat, azaz a védelemhez való jogot és az ártatlanság vélelmét, az ítélkezési gyakorlat egyébként elismeri és biztosítja.

9. Egyetértek a Bizottsággal abban, hogy Bíróság nem köteles a jelen ügyben kifejezetten állást foglalni a versenyjogi szabályok megsértéséért kiszabott bírságok jellegének kérdését illetően, amelyeket – emlékeztetek rá – az 1/2003/EK rendelet [5] 23. cikkének (5) bekezdése kifejezetten nem büntetőjogi jellegűnek minősít. A fellebbező az első fellebbezési jogalap tekintetében valójában nem azt kifogásolja az Elsőfokú Bírósággal szemben, hogy az nem ismerte el e bírságok büntetőjogi jellegét, hanem azt, hogy az megsértette azon alapvető jogait, amelyek őt egy olyan jogsértésért felelősnek ítélt jogi személyként megilletik, amelyhez szerinte büntetőjogi jellegű szankciók kapcsolódnak. Közelebbről szemlélve, az Elf Aquitaine által a szóban forgó jogalapban előterjesztett kifogások nagyrészt átfedik a további fellebbezési jogalapokban megjelölt kifogásokat, és különösképp a második

4 – Rómában, 1950. november 4-én írták alá.

5 – A Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról szóló, 2002. december 16-i 1/2003/EK tanácsi rendelet (HL L 1., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 2. kötet, 205. o.). Mint ismeretes, az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlata alapján valamely szankció nem büntetőjogi jellegűnek való minősítése a részes állam jogrendjében nem zárja ki, hogy mindazonáltal a szóban forgó szankció büntetőjogi jellegét az EJEE rendelkezéseinek alkalmazása tekintetében elismerjék (lásd az EJEB 1976. június 8-i Engel és társai ítéletét, A. sorozat, 22. szám). Nem túllépve az értelmezésem határain, megjegyzem, hogy az ítélkezési gyakorlat fényében valószínűtlennek tűnik, hogy az 1/2003/EK rendelet alapján kiszabott szankciók ne lehetnének büntetőjogi jellegűek az Egyezmény értelmében.

jogalap kifogásait, amelyben a fellebbező a védelemhez való jog megsértését kifogásolja, mivel az Elsőfokú Bíróság megtagadta a fellebbező előzetes vizsgálatban való részvételének jogát, és az ötödik jogalapban megjelölt kifogásokat, amelyben a büntetőjogi személyes felelősség, a büntetések egyéniesítése és az ártatlanság vélelme elvének megsértésére hivatkozik, amely abból a megdönthetetlen vélelemből következik, amelyre a Bizottság az Elf Aquitaine-nek az Atofina tevékenységéért való felelősségét alapozta. Ebből következően az első fellebbezési jogalap nem bír tényleges önállósággal, hacsak nem azon megállapítás tekintetében, miszerint az Elsőfokú Bíróság az Elf Aquitaine-ből és annak leányvállalatából álló vállalkozással – és nem csak a fellebbezővel – szemben alkalmazta tévesen a fellebbező által hivatkozott alapvető jogokat. Mindazonáltal ezen állítás is – ahogyan az az alábbiakban majd világosabbá válik – a szóban forgó jogok lényeges megsértésére vonatkozik, és a fellebbezés több pontjában is ismétlődik.

10. A fentiek alapján úgy vélem, hogy az első fellebbezési jogalapot nem szükséges – különösképpen a második és az ötödik jogalaptól – elkülönülten vizsgálni. Az e két jogalapban felvetett kifogások vizsgálatakor vélelmezni fogom, hogy helyes a fellebbező előfeltételezése, azaz hogy az uniós versenyjogi szabályok megsértése esetén alkalmazandó szankciók büntetőjogi jellegűek.

2. A fellebbező védelemhez való jogának megsértésére vonatkozó második fellebbezési jogalapról

11. Második fellebbezési jogalapja keretében az Elf Aquitaine azt kifogásolja, hogy az Elsőfokú Bíróság a méltányosság és a fegyveregyenlőség elvének téves értelmezéséből fakadóan megsértette védelemhez való jogát. Ez a jogalap két részből áll.

a) Az első részről

12. A fellebbező mindenekelőtt azt kifogásolja, hogy az Elsőfokú Bíróság már a kifogásközlés elküldését megelőző előzetes vizsgálat során sem biztosította a védelemhez való jogát. A közigazgatási eljárás e szakaszában a Bizottság nem csak, hogy nem hallgatta meg a fellebbezőt, de nem is tájékoztatta arról, hogy mit szándékozik felhozni ellene. A fellebbező szerint a jelen ügyben különösen nagy jelentőséggel bírt volna e követelmények tiszteletben tartása vele szemben, mivel ő nem vett részt a jogsértésben, és nem is tudott annak létezéséről. Továbbá a vele szemben lefolytatott vizsgálatról való késedelmes – a kifogásközlés szakaszában történő – tájékoztatás nem tette lehetővé számára, hogy megtegye a hatékony védelmére való felkészüléshez szükséges intézkedéseket, különösen a leányvállalata piaci önállóságát bizonyítani szándékozó esetleges bizonyítékok megőrzését illetően. A védelemhez való jog gyakorlásának kizárólag a kifogásközlés elküldését követő időszakra történő korlátozása ellentétes az EUMSZ 101. cikk

alkalmazásával kiszabott bírságok büntetőjogi jellegével. Érveinek alátámasztására a fellebbező válaszában különösen a Bizottság 2010 januárjában közzétett „Best Practices on the Conduct of Proceedings concerning Articles 101 and 102 TFEU" elnevezésű dokumentumára (az EUMSZ 101. cikk és EUMSZ 102. cikk alkalmazására vonatkozó eljárások lefolytatására alkalmazott megfelelő gyakorlat; a továbbiakban: Best Practices) hivatkozik.

13. E kifogás vizsgálata során elsősorban azt kell meghatározni, hogy – a versenyjogi szabályok megsértése miatt eljárás alá vont vállalkozások védelemhez való jogának tiszteletben tartása érdekében – a Bizottság már az előzetes vizsgálat időszakában, azaz a kifogásközlés elküldése előtt köteles-e tájékoztatni a vállalkozásokat arról, hogy milyen kifogások merülnek fel velük szemben, és ha köteles rá, akkor milyen mértékben.

14. Ezzel kapcsolatban emlékeztetek arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a védelemhez való jog minden olyan eljárásban, amely olyan szankcióhoz – különösen bírság vagy kényszerítő bírság kiszabásához – vezethet, mint amelyeket az 1/2003/EK rendelet is előír, olyan alapvető jognak minősül, amely az általános jogelvek szerves részét képezi, amely jogelvek tiszteletben tartását a Bíróság biztosítja. [6] Emlékeztetni kell továbbá arra, hogy az 1/2003/EK rendelet értelmében a Bizottság előtt folyamatban lévő közigazgatási eljárás két külön, egymást követő szakaszra oszlik, amelyek mindegyike saját belső logikának felel meg. A kifogásközlésig terjedő első szakasz kezdete az az időpont, amikor a Bizottság az előzetes vizsgálat keretében az 1/2003/EK rendelet által ráruházott jogkörének gyakorlása során olyan intézkedéseket tesz, amelyekkel jelzi, hogy úgy véli, jogsértés történt, és amelyek jelentős következményekkel járnak a gyanúsított vállalkozások helyzetére. E szakasznak lehetővé kell tennie a Bizottság számára, hogy a vizsgálat elvégzését követően állást tudjon foglalni az eljárás folytatásáról. A második szakasz a kifogásközléstől a végleges határozat elfogadásáig terjed. Ennek lehetővé kell tennie a Bizottság számára, hogy a kifogásolt jogsértés tekintetében végleges határozatot hozzon. [7] Az érintett vállalkozás csak e második szakasz kezdetén, nevezetesen a kifogásközlés révén szerezhet tudomást mindazokról a lényeges bizonyítékokról, amelyekre a Bizottság az eljárás e szakaszában támaszkodik, és a vállalkozásnak csak ekkor áll jogában az aktába is betekinteni. [8] Ahogyan azt a Bíróság a Dalmine kontra Bizottság ügyben hozott ítéletében pontosította, az érintett vállalkozás csak a kifogásközlés megküldése után élhet *teljes mértékben* a védelemhez való jogával, [9] valamint e jogot és a tisztességes eljárást egyrészt éppen a

6 – Lásd ebben az értelemben a C-204/00. P., C-205/00. P., C-211/00. P., C-213/00. P., C-217/00. P. és C-219/00. P. sz., Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. január 7-én hozott ítélet (EBHT 2004., I-123. o.) 64. pontját, és a C-3/06. P. sz., Danone Groupe kontra Bizottság ügyben 2007. február 8-án hozott ítélet (EBHT 2007., I-1331. o.) 68. pontját.

7 – Lásd ebben az értelemben a C-238/99. P., C-244/99. P., C-245/99. P., C-247/99. P., C-250/99. P.–C-252/99. P. és C-254/99. P. sz., Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2002. október 15-én hozott ítélet (EBHT 2002., I-8375. o.) 181–183. pontját, és a C-105/04. P. sz., Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 21-én hozott ítélet (EBHT 2006., I-8725. o.) 38. pontját.

8 – Lásd ebben az értelemben a 7. lábjegyzetben hivatkozott Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 315. és 316. pontját és a 6. lábjegyzetben hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 66. és 67. pontját.

9 – Lásd a C-407/04. P. sz., Dalmine kontra Bizottság ügyben 2007. január 25-én hozott ítélet (EBHT 2007., I-829. o.) 59. pontját.

kifogásközlés megküldése, másrészt az aktába való betekintés biztosítja. [10] Ugyanezen ítéletében a Bíróság többek között rámutatott arra is, hogy ha a vállalkozások védelemhez való jogát a kifogásközlést megelőző időszakra is kiterjesztenék, „az veszélyeztethetné a Bizottság vizsgálatának sikerességét, mivel az érintett vállalkozás már a Bizottság vizsgálatának első szakaszában azonosíthatná, mely információk vannak már a Bizottság birtokában, és mely információk tarthatók előtte titokban". [11]

15. A jelen ügyben a fellebbező azt kifogásolja, hogy az Elsőfokú Bíróság nem ismerte el a Bizottság azon kötelezettségét, hogy már az előzetes vizsgálat szakaszában tájékoztatnia kellett volna arról, hogy mit kifogásol a fellebbezővel szemben. Azon kötelezettség tehát, amelynek megsértését a fellebbező kifogásolja, általánosabb jellegű, mint az előzetes vizsgálat során beszerzett bizonyítékokról történő tájékoztatás, és annak a vizsgálat tárgyát képező állítólagos jogsértés a tárgya.

16. E kötelezettség fennállása tekintetében a Bíróság kifejezetten még nem foglalt állást. Ítélkezési gyakorlata azonban ad némi eligazítást az értelmezéshez. A Bíróság a Hoechst kontra Bizottság ügyben hozott ítéletében megállapította, hogy el kell kerülni a védelemhez való jognak „az előzetes vizsgálati eljárások keretében való orvosolhatatlan sérelmét, beleértve különösen azon vizsgálatokat, amelyek meghatározó jellegűek lehetnek a vállalkozások olyan magatartásainak jogellenességére vonatkozó bizonyítás szempontjából, amely megalapozhatja felelősségüket". [12] Ebből következően a Bíróság szerint, még ha a védelemhez való jog néhány eleme csak a kifogásközlést követő kontradiktórius eljárásra vonatkozik is, más elemeket – például az ügyvédi képviseletet, vagy az ügyvéd és ügyfél közötti levelezés bizalmas jellegét, [13] illetve az önvádra kötelezés tilalmát [14] – már az előzetes vizsgálati szakaszban tiszteletben kell tartani. Az ésszerű határidő betartása elvének tekintetében a Bíróság megerősítette, hogy az előzetes vizsgálati szakasz túlzott elhúzódása hatással lehet az érintett vállalkozások jövőbeli védekezési lehetőségeire, különösen mivel akadályozhatja az olyan magatartások fennállását cáfoló bizonyítást, amelyek megalapozhatják az érintett vállalkozások felelősségét, és „ezért a védelemhez való jog esetleges sérülésének vizsgálata nem korlátozódhat arra

10 – Uo., 58. pont.

11 – Uo., 60. pont. E megállapítást mindazonáltal a Dalmine által felvetett kifogás keretében kell értelmezni, amelyben azt kifogásolja, hogy nem értesítették a kifogásközlés előtt arról, hogy a Bizottság rendelkezett a nemzeti büntetőeljárás keretében lefolytatott nyomozás jegyzőkönyveivel, és amelyeknek a Bizottság által megindított eljárásban bizonyítékként való elfogadhatóságát vitatta (54., 55. és 60. pont). Egy hasonló kifogást – amely a Bizottság által a későbbi szakaszokban felhasznált bizonyítékokról a kifogásközlést megelőző időszakban történő tájékoztatás hiányára vonatkozott – az Elsőfokú Bíróság a T-99/04. sz., AC-Treuhand kontra Bizottság ügyben 2008. július 8-án hozott ítéletének (EBHT 2008., II-1501. o.) 49. pontjában elutasított.

12 – A 46/87. sz. és 227/88. sz., Hoechst kontra Bizottság egyesített ügyekben 1989. szeptember 21-én hozott ítélet (EBHT 1989., 2859. o.) 15. pontja. Legutóbb a Bíróság a hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 63. pontjában ismételte meg a szóban forgó elvet.

13 – A Bíróság által a 155/79. sz., AM & S kontra Bizottság ügyben 1982. május 18-án hozott ítéletében (EBHT 1982., 1575. o.) elismert jog.

14 – Lásd a 374/87. sz., Orkem kontra Bizottság ügyben 1989. október 18-án hozott ítéletet (EBHT 1989., 3283. o.).

a szakaszra, amikor ez a jog ténylegesen érvényesül, vagyis a közigazgatási eljárás második szakaszára", hanem annak „az eljárás egészére ki kell terjednie, figyelembe véve annak teljes hosszát". [15]

17. Az Elsőfokú Bíróság a fellebbező által hivatkozott AC-Treuhand kontra Bizottság ügyben hozott ítéletében a fenti pontban foglalt megfontolásokat analógia útján a vizsgált kérdésre alkalmazandónak ítélte. Az Elsőfokú Bíróság szerint ugyanis, bár „formális szempontból az érintett vállalkozásnak nincs »gyanúsítotti« jogállása az előzetes vizsgálati szakaszban, a vizsgálat ellene történő megindítása, többek között őt érintő vizsgálati intézkedés meghozatalával, főszabály szerint anyagi jogi szempontból nem választható el a gyanú fennállásától, és következésképpen a közvetett gyanúsítástól […], amely igazolja ezen intézkedés meghozatalát". [16] Az Elsőfokú Bíróság szerint ebből következően a Bizottság már az előzetes vizsgálati szakaszban köteles a vizsgálat tárgyára és céljára vonatkozóan bizonyos információkat közölni az érintett vállalkozással. E következtetés számomra elfogadhatónak tűnik. Egyrészről ez a védelemhez való jognak a Bíróság által az esetleges szankciók kiszabásához vezető eljárások során elismert központi szerepéből ered, [17] másrészről – mint azt a Bíróság megerősítette – azon szükséglet logikus következménye, hogy már a versenyjogi szabályok megsértése tárgyában folytatott előzetes vizsgálati szakasz során biztosítsák e jogok tiszteletben tartását.

18. A fent említett kötelezettség terjedelme tekintetében az Elsőfokú Bíróság ugyanazon ítéletében megerősíti, hogy a Bizottság köteles „az érintett vállalkozást *a vele szemben hozott első intézkedés* szakaszában […] tájékoztatni különösen a folyamatban lévő vizsgálat tárgyáról és céljáról", függetlenül attól, hogy – (a 17/62/EGK rendelet 11. cikkének (2) bekezdése, jelenleg az 1/2003/EK rendelet 18. cikkének (1) és (2) bekezdése értelmében vett) informális vagy (a 17/62/EGK rendelet 11. cikkének (5) bekezdése, jelenleg az 1/2003/EK rendelet 18. cikkének (1) és (3) bekezdése értelmében vett) határozat elfogadása útján történő – információkérésről, avagy (a 17/62/EGK rendelet 14. cikkének (3) bekezdése, jelenleg az 1/2003/EK rendelet 20. cikke értelmében vett) vizsgálatot elrendelő határozatról van-e szó. [18] Ahogyan azt a Bizottság a beadványaiban helyesen kiemelte, az AC-Treuhand kontra Bizottság ügyben

15 – Lásd a 7. lábjegyzetben hivatkozott Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 49. és 50. pontját.

16 – A fent hivatkozott ítélet 52. pontja.

17 – Lásd például a C-322/07. P., C-327/07. P. és C-338/07. P. sz., Papierfabrik August Koehler és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2009. szeptember 3-án hozott ítélet (EBHT 2009., I-7191. o.) 34., valamint 37. és azt követő pontjait.

18 – A fent hivatkozott ítélet 53–56. pontja. Kiemelés tőlem.

hozott ítéletben az Elsőfokú Bíróság megállapította, hogy az érintett vállalkozás – vagy az ez utóbbit alkotó jogi személyek – tájékoztatására vonatkozó kötelezettség *az 1/2003/EK rendelet által előírt valamely vizsgálati intézkedés e vállalkozással szembeni meghozatalától kezdve* áll fenn. Ezen aktussal egyidejűleg kerül ugyanis először sor a jogsértés érintett vállalkozásnak való – hallgatólagos – betudására, és bár e vállalkozás még nem „gyanúsított", már érzékeli e betudás hatásait.

19. Ellentétben a fellebbező álláspontjával, e következtetés tökéletesen összeegyeztethető az EJEE 6. cikkének követelményeivel. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlata alapján az EJEE 6. cikkének (1) bekezdésében foglalt „büntetőjogi vád" fogalma önálló jelleggel bír. [19] E bíróság ítélkezési gyakorlatából kitűnik, hogy – különösen az eljárás időtartamával kapcsolatban – a büntetőjog körében az EJEE 6. cikke szerinti biztosítékokat attól az időponttól kezdve alkalmazzák, amikor egy személy hivatalosan „gyanúsítottnak"minősül. [20] E fogalom az illetékes hatóságnak a felrótt büntetőjogi jogsértésről való hivatalos tájékoztatására utal. [21] Tiszteletben tartva a tisztességes eljáráshoz való jog demokratikus társadalomban játszott alapvető szerepét, [22] az Emberi Jogok Európai Bírósága a „vád" fogalmának „materiális" és nem „formális" meghatározását választotta. [23] A Bíróság – a formális elemeken túl – vizsgálja a szóban forgó eljárást magát, és rögzíti a tisztességes eljáráshoz való jog biztosítékai alkalmazásának kezdő időpontját, amely „a gyanúsított helyzetére jelentős hátrányos hatást" [24] gyakorló intézkedés hatóság által történő elfogadása időpontjának felel meg; ilyen intézkedés például a házkutatás. [25]

20. A jelen ügyben az Elf Aquitaine leányvállalata, az Elf Atochem részére megküldött

19 – Az EJEB 1980. február 27-i Deweer kontra Belgium ítélet (A. sorozat, 35. szám), 42. pont.

20 – Az EJEB 1968. június 27-i Neumeister kontra Ausztria ítélet (A. sorozat, 8. szám), 18. pont.

21 – Az EJEB Deweer kontra Belgium ítéletének 42. és 47. pontja (hivatkozás fent), az 1982. július 15-i Eckle kontra Németország ítéletének (A sorozat, 51. szám) 73. pontja, és a Janosevic kontra Svédország ügyben hozott ítéletének (Ítéletek és Határozatok Tára, 2002-VII.) 91. pontja, amelyben ez az időpont az eljárás időtartamának kiszámítása érdekében úgy került rögzítésre, hogy az az időpont volt, amikor az adóhatóság az adómegállapításról a befizetendő adó növelésével tájékoztatta az adóalanyt (lásd ebben az értelemben a 2003. május 21-i Västberga Taxi Aktiebolag és Vulic kontra Svédország ítélet 103. pontját).

22 – Az EJEB 1979. október 9-i Airey kontra Írország ítélet (A sorozat, 32. szám), 24. pont.

23 – Az EJEB Deweer kontra Belgium ítélet, 42. pont (hivatkozás fent).

24 – Lásd az EJEB Eckle kontra Németország ítélet 73. pontját (hivatkozás fent). Ebben az ítéletében e bíróság kizárta, hogy az eljárás időtartamának meghatározása tekintetében a szóban forgó időpont egybe eshetne egyrészt a panasz benyújtásával, mivel az – bár az indította meg az első és később lezárt előzetes vizsgálatot – „nem járt vizsgálati intézkedések hozatalával", másrészt a második előzetes vizsgálat megindításával, amely „számos tanúnak az X. Eckle ellen felhozott gyanúsításokra vonatkozó meghallgatásával" kezdődött. Mivel e bíróság nem tudta meghatározni, hogy „az érintett felek (az Eckle házaspár) mikor szereztek hivatalos tudomást a vizsgálatról, és érezték annak hatásait", ezért egy (körülbelül egy évvel) későbbi időpontot határozott meg az első előzetes vizsgálat megindításához képest.

25 – Lásd az EJEB Eckle kontra Németország ítéletet (hivatkozás fent). E bíróság azonban a fent hivatkozott Deewer-ítéletében elvetette azt, hogy az EEJE 6. cikkének (1) bekezdése értelmében vett vád fogalmába tartozna a felperes üzleti helyiségeiben végzett vizsgálat, mivel az a törvény betartásának biztosítására szolgáló általános ellenőrzési mód.

első információkérés és a kifogásközlés elküldése között eltelt három évben a Bizottság az Elf Aquitaine-nel szemben nem fogadott el egyetlen vizsgálati intézkedést sem. [26] A Bizottság a vele szemben felhozott kifogásokat ugyanis csak a kifogásközlésben fogalmazta meg hivatalosan. Másrészről – ahogyan azt a Bizottság is megerősítette a tárgyaláson – úgy tűnik, hogy a fellebbező felelőssége – mivel nem a kartellben való közvetlen részvételen alapult – csak az előzetes vizsgálat egy késői szakaszában merült fel, abban az időpontban, amikor a Bizottságnak a kifogásközlés elküldésekor meg kellett határoznia az azon vállalkozásokat alkotó egységeket, amelyek véleménye szerint részt vettek a jogsértésben. [27] Tehát csak a kifogásközléstől kezdve tekinthető úgy, hogy a fellebbezővel szemben az EEJE 6. cikke értelmében vett „büntetőjogi gyanúsítást" fogalmaztak meg – feltéve, hogy ilyenként kell értelmezni a közösségi versenyjogi szabályok megsértésének betudhatóságát (lásd a fenti 10. pontot) –, és hogy alkalmazhatóak voltak rá a szóban forgó cikk által előírt biztosítékok.

21. Válaszában és a tárgyaláson az Elf Aquitaine kifejezetten hivatkozott az EJEE 6. cikke (3) bekezdésének a) pontjára, amelynek értelmében minden bűncselekménnyel gyanúsított személynek joga van arra, hogy „a legrövidebb időn belül tájékoztassák olyan nyelven, amelyet megért, és a legrészletesebb módon az ellene felhozott vád természetéről és indokairól". Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlatából kitűnik, hogy a szóban forgó rendelkezés által előírt biztosítékok az e cikk (1) bekezdésében általánosan biztosított tisztességes eljáráshoz való jognak egyik különös aspektusát képezik, és attól az időponttól alkalmazandók, amikor a személy „gyanúsítottá" válik, amely fogalomra az EJEE értelmében is úgy kell tekinteni, mint amely egy anyagi jogi és nem pusztán eljárásjogi helyzetre vonatkozik. [28] E tekintetben a fellebbező válaszában hivatkozott ítélkezési gyakorlat a jelen ügyben irreleváns. A Salduz kontra Törökország ügyben a felperes az EJEE 6. cikke (3) bekezdése a) pontjának megsértésére hivatkozott, mivel a felperes nem képviseltethette magát ügyvéddel a rendőrségi őrizet során. Az ítéletnek a fellebbező által kifejezetten hivatkozott 50. és azt követő pontjai, és különösen az 54. pontja, egy olyan megelőző intézkedés alá vont személy helyzetére vonatkoznak, akit ügyvéd jelenléte nélkül hallgatott ki a rendőrség, és aki

26 – A fellebbező a bizonyítás esetleges elégtelenségének igazolása végett e körülményre ugyanakkor nem hivatkozott sem a közigazgatási eljárás során, sem az Elsőfokú Bíróság előtt.

27 – A fellebbező hivatkozik arra, hogy ő volt a jogsértésben érintett egyetlen olyan anyavállalat, amelyet csak a kifogásközlési szakaszban értesítettek, és példaként megemlíti az Akzo Nobel NV-t. Mindazonáltal ez utóbbi társasággal szemben – ahogyan arra maga a fellebbező is emlékeztet – a Bizottság vizsgálati intézkedést, vagyis információkérést fogadott el az előzetes vizsgálatok során.

28 – Az EJEB 2006. április 27-i Casse kontra Luxemburg ítélet, 29–33. és 71–72. pont. Ebben az ítéletében az EJEB megállapította, hogy a felperes az EJEE 6. cikke (3) bekezdése a) pontjának értelmében attól az időponttól tekintendő „gyanúsítottnak", amikor elrendelték azon bank helyiségeinek vizsgálatát, amelynél a felperes alkalmazott volt, azaz amikor „egyértelmű bizonyítékok összessége" kétségtelenül jelezte utóbbi „gyanúsítotti" minőségét (lásd a 33. pontot).

nyilvánvalóan gyanúsítottnak [29] minősült. A Dayanan kontra Törökország ügyben hozott ítélet is hasonló helyzetre vonatkozott. [30]

22. Az Elf Aquitaine által a Best Practicesből levont érvelést illetően elegendő azt megjegyezni, hogy az előbbi – visszautalva az Elsőfokú Bíróság AC-Treuhand kontra Bizottság ügyben hozott ítéletére – megerősíti, hogy a vállalkozásokat „a velük szemben hozott első bizonyítási intézkedés szakaszában" tájékoztatni kell arról, hogy velük szemben előzetes vizsgálat van folyamatban, valamint ez utóbbi tárgyáról és céljáról. [31] Mindenesetre, a Best Practices 5. pontjában a Bizottság kimondja, hogy az „a Versenyjogi Főigazgatóság [annak] közzététel[e]kor fennálló álláspontját tükrözi […] és a folyamatban lévő és a jövőbeli jogvitákra a közzététele időpontjától alkalmazandó". A 10. lábjegyzet tovább pontosítja, hogy „a Best Practices közzétételekor folyamatban lévő ügyek tekintetében az előbbit az eljárás függő, és nem a már befejezett szakaszaira kell alkalmazni". Ebből következően tehát a Best Practices *ratione temporis* nem alkalmazandó a határozat elfogadásának alapjául szolgáló eljárásra.

23. Az Elf Aquitaine végezetül kijelenti, hogy az a tény, hogy az előzetes vizsgálati szakaszban a Bizottság nem értesítette arról, hogy mit kifogásol vele szemben, az eljárás ezt követő kontradiktórius szakaszában hátrányosan befolyásolta a védelemhez való jogának gyakorlását. E tekintetben meg kell állapítani – ahogyan azt a Bizottság is teszi –, hogy ez az állítás mindenesetre a leányvállalat piaci önállóságának igazolására szolgáló esetleges bizonyítékok esetleges elveszésére történő általános hivatkozásra korlátozódik, és azt nem támasztja alá semmilyen bizonyíték.

24. Véleményem szerint a fenti megfontolások összességére tekintettel a fellebbező által hivatkozott második jogalap első részét el kell utasítani.

b) A második részről

25. Ebben a részben a fellebbező elsőször is azt állítja, hogy az Elsőfokú Bíróság azáltal, hogy olyan felelősségre vonatkozó vélelemre támaszkodott, amely lehetővé tette a Bizottság számára, hogy annak megállapítására szorítkozzon, hogy az Elf Aquitaine

29 – Az EJEB 2008. november 27-i Salduz kontra Törökország ítélet. Az ítélet 54. és 62. pontjának teljes szövegére hivatkozom, amelynek csak néhány elemét tartalmazza a fellebbezés.

30 – Az EJEB 2009. október 13-i Dayanan kontra Törökország ítéletének a fellebbező által hivatkozott 31. és azt követő pontjai.

31 – Lásd a 14. pontot. A Best Practices fellebbező által hivatkozott további pontjai a Bizottság azon lehetőségére vonatkoznak, hogy a vizsgálat során a felekkel informális találkozókat (38. pont), úgynevezett „State of Play Meeting"-eket (helyzetelemző találkozók) (54–60. pont), háromoldalú találkozókat és az üggyel megbízott tisztviselővel vagy a főigazgatóval való találkozókat (61–64. pont) szervezzen, valamint betekintést engedélyezzen a panasz nem bizalmas változatába. Még ha el is tekintünk attól, hogy a Best Practices jelenlegi változatának legalábbis a „State of Play Meeting"-ekre vonatkozó része nem alkalmazható a kartellekre (lásd a 60. pontot), a fent hivatkozott pontok olvasatából akkor is kitűnik, hogy a Bizottság szándéka az, hogy a lehetőségekhez képest nyitott és átlátható vizsgálatot folytasson le, és nem pedig az, hogy minden egyes vizsgálat során eljárásjogilag is megvalósítsa az ott leírt javaslatokat.

leányvállalatának majdnem kizárólagos tulajdonosa volt, és a vizsgálat keretében nem foganatosított vizsgálati cselekményeket az Elf Aquitaine-nel szemben, figyelmen kívül hagyta a pártatlan vizsgálat szükségességét, amelynek során a hatáskörrel rendelkező hatóság összegyűjti a jogsértés elkövetésével gyanúsított vállalkozásokat terhelő és mentő bizonyítékokat. E tekintetben ki kell emelni, hogy a vélelem célja pontosan annak lehetővé tétele, hogy akinek valamilyen tényt bizonyítania kell, mentesüljön a bizonyítási teher alól azáltal, hogy pusztán a vélelem alapjául szolgáló előfeltevést kell bizonyítania (amely a jelen ügyben az, hogy a leányvállalat az anyavállalat majdnem kizárólagos vagy kizárólagos tulajdonában van). Annak állítása, hogy egy vélelem alkalmazása – mivel lehetővé teszi a hatóság számára, hogy eltekintsen további terhelő vagy mentő bizonyítékok felkutatásától – összeegyeztethetetlen egy pártatlan vizsgálat követelményeivel, főszabály szerint lényegében a vélelem elfogadhatóságának tagadását jelenti. A fellebbező által felhozott érveket következésképpen magában foglalja az ötödik fellebbezési jogalap, amelyben a fellebbező a Bizottság által vele szemben hivatkozott vélelem jogszerűségét vitatja.

26. Másodsorban a fellebbező azt állítja, hogy a Bizottság által lefolytatott vizsgálat pártatlanságát sérti a vizsgálati, az eljárás lefolytatására vonatkozó és a döntéshozatali jogkörök ezen intézmény kezében történő egyesítése, amely összeegyeztethetetlen a versenyjogi szabályok megsértéséért kiszabható szankciók büntetőjogi jellegével. A fellebbező szerint a Charta hatálybalépése – amelynek 41. cikke megerősíti a közigazgatási eljárás pártatlanságának szükségességét – a Bíróság ezzel kapcsolatos ítélkezési gyakorlatának megváltozásához kell, hogy vezessen az Emberi Jogok Európai Bírósága több biztosítékot nyújtó álláspontjának figyelembevételével. A Bizottságnak – amely arra hivatkozik, hogy a szóban forgó érv új, és ezért elfogadhatatlan – a fellebbező azt a választ adja, hogy az első fokon előterjesztett jogalapok egyszerű kiterjesztéséről van szó.

27. E tekintetben elsősorban azt emelem ki, hogy a fent kifejtett érv egy, az Elsőfokú Bíróság elé terjesztett jogvita érdemére vonatkozó jogi kérdést vet fel, amellyel a megtámadott ítélet nem foglalkozott, és amely nem képezte a felek közötti vita tárgyát az elsőfokú eljárás egyetlen szakaszában sem. Azt a fellebbező kifejezetten nem vetette fel sem a keresetében, sem a válaszában, sem pedig az eljárás során benyújtott egyéb írásbeli észrevételében; az Elsőfokú Bíróság előtt tartott tárgyalásról felvett jegyzőkönyv sem utal arra, hogy e kérdést ott felvetették volna. Megjegyzem továbbá, hogy ezen érvelés érdemben nem kapcsolódik a megtámadott ítélet indokolásának egyetlen pontjához sem, ellentétben a fenti 13–24. pontban vizsgált kifogással, amely – bár első fokon nem került említésre – az Elsőfokú Bíróság néhány, különösen a megtámadott ítélet 64. pontjában foglalt megállapításából levezethető, így elfogadható. Végezetül a fellebbező álláspontjával ellentétben úgy vélem, hogy a fent említett érv nem tekinthető az első fokon már felhozott

jogalapok kiterjesztésének, mivel a fenti jogalapok keretében már tárgyalt jogi kérdésektől eltérő jogi kérdést terjeszt a Bíróság elé. [32]

28. Fellebbviteli bíróságként a fellebbezési eljárásban biztosított felügyeleti jogkörének keretein belül a Bíróságra hárul annak vizsgálata, hogy az Elsőfokú Bíróság milyen módon gyakorolta a bírósági felülvizsgálatot az ennek érdekében elé terjesztett jogalapokat és érveket figyelembe véve. Ugyanakkor a Bíróságnak nem kell az Elsőfokú Bíróságot felelősségre vonnia azért, mert ez utóbbi nem rendelkezett egy olyan jogalapról, amelyre a felek nem hivatkoztak, kivéve ha azt annak hivatalból kellett volna felhoznia. Mindazonáltal úgy tűnik számomra, hogy a jelen ügyben nem áll fenn ilyen eset. Ennélfogva véleményem szerint a Bizottság által hivatkozott elfogadhatatlansági kifogásnak helyt kell adni.

29. Az Elf Aquitaine által előterjesztett érvelés érdemi vizsgálatához kapcsolódó alábbi megfontolásokat tehát másodlagosan arra az esetre fejtem ki, ha a fellebbező érvelését a Bíróság – ellentétben az általam javasoltakkal – elfogadhatónak ítélné.

30. Ahogyan azt a Bizottság beadványaiban többször kiemelte, az Emberi Jogok Európai Bíróságának nagytanácsa a Julissa kontra Finnország ügyben hozott ítéletében megerősítette – ahogyan az részben levezethető volt néhány korábbi ítéletből is –, hogy az EJEE 6. cikke értelmében büntetőjogi jellegűnek ítélt szankciók alkalmazásához vezető eljárások körében különbséget lehet tenni a büntetőjog „kemény magjához" tartozó és az azon kívül eső eljárások (és szankciók) között. [33] Az Emberi Jogok Európai Bírósága ezen ítéletének 43. pontjában – miután kiemelte, hogy a „büntetőjogi gyanúsítás" önálló fogalmának elfogadása az EJEE 6. cikke büntetőjogi jellegének fokozódó kiterjesztését eredményezte olyan területekre, amelyek „eljárásjogilag nem tartoznak a hagyományos büntetőjogi kategóriákba", és éppen ilyenek a versenyjogi szabályok megsértéséért kiszabott bírságok [34] – megerősítette, hogy e

32 – Amely érdemben az 1/2003/EK rendelet jogszerűtlenségére vonatkozó kifogásnak minősül.

33 – Az EJEB 2006. november 23-i Jussila kontra Finnország ügyben hozott ítélet. Az Emberi Jogok Európai Bírósága elé terjesztett kérdés a finn adóhatóság által meghatározott adónöveléssel szembeni fellebbezési eljárásban a tárgyalás mellőzésének az EJEE 6. cikkével való összeegyeztethetőségére vonatkozott.

34 – A Jussila kontra Finnország ügyben hozott ítélet fent hivatkozott 43. pontjának példálózó felsorolása többek között tartalmazta a közigazgatási szabálysértéseket, a büntetésvégrehajtási jog alapján kiszabott fegyelmi büntetéseket és a pénzügyi hatóságok által kiszabott pénzbírságokat. Az Emberi Jogok Európai Bizottsága a Société Stenuit kontra Franciaország ügyben – amely ügy az 1992. február 27-én hozott ítélettel a Bíróság jegyzékéből törlésre került – úgy ítélte meg, hogy a nemzeti versenyjogi szabályok megsértése miatt a francia Conseil de la concurrence által kiszabott szankciók büntetőjogi jellegűek voltak. A Jussila kontra Finnország ügyben hozott ítélet 43. pontjában foglalt kifogásnak a versenyjogi szabályok megsértése miatt lefolytatott közösségi eljárásokra történő kiterjesztésével ellentétes véleményhez lásd Slater, Thomas, Waelbroeck „Competition Law Proceedings before the European Commission and the Right to a fair Trail: no Need to Reform?", *The Global Competition Law Centre Working Papers Series*, 04/08, 27. oldal.

területeken a szóban forgó cikk által nyújtott biztosítékokat „nem feltétlenül kell alkalmazni teljes szigorral”. [35] E megközelítés már több, így különösen a Bendenoun kontra Franciaország és a Janosevic kontra Svédország ügyben hozott ítéletben [36] is megjelent, amelyekre a Jussila kontra Finnország ügyben hozott ítélet fent hivatkozott 43. pontja kifejezetten utalást tesz. Az Emberi Jogok Európai Bírósága ezen ítéleteiben megerősítette, hogy egy részes állam jogosult az adóhatóságára – egy olyan közigazgatási szervére, amely az EJEE 6. cikke követelményeinek nem felel meg [37] – bízni a büntetőjogi szankció jellegével rendelkező adónöveléssel büntetni rendelt adójogi jogsértésekkel kapcsolatos eljárás lefolytatásának és megbüntetésének feladatát, feltéve, hogy az adózó a vonatkozó határozattal szemben olyan bírósághoz fordulhat, amely az EJEE 6. cikkében foglalt biztosítékokat nyújtja, [38] azaz a Janosevic kontra Svédország ügyben hozott ítélet 81. pontjában elfogadott és később számos ítéletben megismételt formula szerint „egy teljes jogkörrel felruházott bíróság,[[39]] amely különösen jogosult a megtámadott határozat minden – jogi és ténybeli – megállapítását megváltoztatni”.

31. Ahogyan azt a Jussila kontra Finnország ügyben hozott ítélet 43. pontjában kifejtettek is megerősítik, a Bendenoun kontra Franciaország és a Janosevic kontra Svédország ügyben hozott ítéletben megerősített elv kiterjeszthető az 1/2003/EK rendeletben foglalt versenyjogi szabályok megsértése miatt lefolytatott eljárásokra. Következésképpen a vizsgálati, az eljárás lefolytatására vonatkozó és a döntéshozatali jogköröknek ezen eljárások tekintetében a Bizottság kezében történő egyesítése önmagában nem ellentétes az EJEE 6. cikkével, feltéve ugyanakkor, hogy az eljárás alá vont vállalkozások egy olyan szerv előtt élhetnek jogorvoslattal a Bizottság határozatával szemben, amely megfelel a szóban forgó cikk követelményeinek. Meg kell tehát vizsgálni, hogy a Bizottság versenyjogi jogsértések tekintetében hozott határozatainak a közösségi bíróság általi felülvizsgálata eleget tesz-e a Janosevic kontra Svédország ügyben hozott ítélet 81. pontjában meghatározott követelményeknek. Anélkül, hogy a kérdést kimerítően elemezném, a szóban forgó felülvizsgálat azon aspektusainak meghatározására szorítkozom, amelyek az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlata tükrében a legproblémásabbnak mutatkozhatnak.

32. Először is a közösségi bíróság szokásos jogszerűségi felülvizsgálatot gyakorol a Bizottság kartellekre vonatkozóan hozott határozatai felett, amely általában a felperes által felhozott összes ténybeli és jogi jogalapra, valamint az esetlegesen hivatalból feltárandó eljárásgátló okokra alapított jogalapokra kiterjedő teljes körű vizsgálatot foglal magában. Ez alól kivétel, hogy a pénzbírságok vonatkozásában az Elsőfokú Bíróság nem jogosult

35 – Ugyanezen érvelés található az EJEB 2008. március 4-i Hüseyin Turan kontra Törökország ítéletének 32. pontjában.

36 – Az EJEB 1994. február 24-i Bendenoun kontra Franciaország ítélet (A. sorozat, 284. szám) és a fent hivatkozott Janosevic kontra Svédország ügyben hozott ítélet.

37 – Lásd a fent hivatkozott Janosevic kontra Svédország ügyben hozott ítélet 81. pontját.

38 – Lásd a fent hivatkozott Bendenoun-ítélet 46. pontját és ugyanilyen értelemben az 1995. október 23-i Umlauft kontra Ausztria ítélet (A. sorozat, 328-B. szám) 37–39. pontját. Ezen álláspont lényegében megismétli az Emberi Jogok Európai Bíróságának már korábban kifejtett álláspontját az EJEE 6. cikkének nem büntetőjogi területen (lásd többek között az 1983. február 10-i Albert és Le Compte kontra Belgium ítélet [A sorozat, 58. szám] 29. pontját) és enyhébb jogsértésekre történő alkalmazását illetően (mint a KRESZ megsértésével kapcsolatos jogsértések, lásd az 1984. október 23-i Öztürk kontra Németország ítélet 29. pontját).

39 – Ez a lábjegyzet kizárólag a jelen indítvány eredeti, olasz nyelvű szövegére vonatkozik.

a Bizottság határozatainak megváltoztatására, azokat ugyanis csak megsemmisítheti. E tekintetben mindenekelőtt megjegyzem, hogy míg az Emberi Jogok Európai Bírósága a Janosevic kontra Svédország ügyben hozott ítélet francia nyelvű szövegében a „pouvoir de réformer" kifejezést használja, az angol nyelvű szöveg az általánosabb „to quash" igét, amely inkább a megtámadott jogi aktus megsemmisítését magában foglaló jogkörre utal. E bíróság ugyanezen ítéletében úgy vélte továbbá, hogy az adóhatóságnak a büntetőjogi szankció jellegű adónövelést elrendelő határozatai ellen benyújtott keresetek elbírálására a svéd jog szerint hatáskörrel rendelkező közigazgatási bíróságok az EJEE 6. cikkében foglalt biztosítékokat nyújtó bíróságoknak minősülnek, annak ellenére, hogy „az adóhatóság megállapításainak vitatása esetén" azok csak a megtámadott határozat megsemmisítésére jogosultak. [40] E bíróság számos más ítéletében is ilyen értelemben foglalt állást. [41]

33. Az ítélkezési gyakorlat mindazonáltal nem egységes e tekintetben. Így például, a fent hivatkozott Umlauft kontra Ausztria ügyben hozott ítéletében az Európai Emberi Jogok Bírósága úgy vélte, hogy az osztrák Verwaltungsgerichtshof – amelyhez a felperes egy olyan határozattal szemben nyújtott be keresetet, amelyben egy közlekedési szabálysértés miatt szabtak ki vele szemben büntetőjogi jellegű pénzbírságot, illetve amelynek csak jogszerűségi felülvizsgálatra volt jogköre, és amely ezenkívül kötve volt a közigazgatási hatóság ténymegállapításaihoz – nem nyújtja az EJEE 6. cikkében foglalt biztosítékokat. Az Emberi Jogok Európai Bírósága a Tsfayo kontra Egyesült Királyság ügyben hozott ítéletben nem ismerte el az egyesült királyságbeli High Court „korlátlan felülvizsgálati jogkörét", mivel e bíróságnak – bár jogosult a határozatot megsemmisíteni, amennyiben elégtelennek vagy tévesnek ítéli a megtámadott határozat alapjául szolgáló bizonyítékokat – nincs hatásköre a bizonyítékok újraértékelésére, illetve a kifogásolt értékeléseknek a sajátjával való helyettesítésére a felperes szavahihetősége tekintetében. [42] A Kyprianou kontra Ciprus ügyben hozott ítéletében e bíróság úgy vélte, hogy a „contempt of court" bűncselekmény elkövetése miatt a felperesre szabadságvesztést kiszabó elsőfokú bíróság pártatlanságának hiányát a fellebbezési szakaszban nem orvosolta a legfelsőbb bíróság, mivel ez utóbbi nem

40 – A Bíróság a hivatkozott ítélet 82. pontjában kiemeli, hogy a közigazgatási bíróságok „az eléjük terjesztett kérdések minden aspektusát megvizsgálhatják. Vizsgálatuk nem korlátozódik jogkérdésekre, hanem kiterjedhet ténykérdésekre is, mint amilyen a bizonyítékok értékelése […]".

41 – Lásd például a 2007. augusztus 31-i Bistrovic kontra Horvátország ítélet 53. pontját a horvát „County Courts" tekintetében; az 1993. szeptember 21-i Zumtobel kontra Ausztria ítélet (A. sorozat, 268-A. szám) 27–32. pontját az osztrák Verwaltungsgerichtshof által gyakorolt felülvizsgálati jogkör tekintetében és az 1995. október 25-i Bryan kontra Egyesült Királyság ítélet (A. sorozat, 335-A.-szám) 44–47. pontját. Ezen ítéletek ugyanakkor nem büntetőjogi vonatkozásúak.

42 – Az EJEB 2006. november 14-i Tsfayo kontra Egyesült Királyság ítélet, 48. pont.

vizsgálta újból az ügyet. [43] Végezetül az Emberi Jogok Európai Bírósága a Silvester's Horeca Service kontra Belgium ügyben hozott ítéletében úgy ítélte meg, hogy a felperes társaság nem fordulhatott az EJEE 6. cikke értelmében vett „bírósághoz", mivel a brüsszeli cour d'appel – amelyhez a felperes egy olyan közigazgatási határozattal szembeni keresettel fordult, amelyben a hatóság a HÉA-törvény megsértése miatt pénzbírságot szabott ki rá – nem volt jogosult arra, hogy pusztán az esélyegyenlőség alapján felmentse az adójogi jogalanyt a jogszerűen előírt kötelezettség alól. [44] Mindazonáltal e tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy az EUMSZ 101. cikk és az EUMSZ 102. cikk megsértésével kapcsolatos jogvitákban a közösségi bíróság – az EUMSZ 261. cikk és az 1/2003/EK rendelet 31. cikke értelmében – teljes körű mérlegelési jogkörrel rendelkezik a bírságok tekintetében, és ezért „a szankció jogszerűségének egyszerű vizsgálatán túl jogosult a Bizottság értékelését a sajátjával helyettesíteni", és a Bizottság által kiszabott bírságot törölni, csökkenteni, illetve emelni, ha a szóban forgó összeg kérdése az értékelésére van bízva. [45] E hatáskör alapján a közösségi bíróság jogosult a megtámadott jogi aktus módosítására, még ha azt nem is semmisíti meg. [46]

34. A fellebbező által kiemelt másik érzékeny pont arra a korlátozott bírósági felülvizsgálatra vonatkozik – amelynek az eljárási szabályok és az indokolásra vonatkozó szabályok betartásának, a tények anyagi pontosságának, valamint annak ellenőrzésére kell szorítkoznia, hogy az értékelés során nem követtek-e el nyilvánvaló hibát, illetve nem történt-e hatáskörrel való visszaélés –, amelyet az állandó ítélkezési gyakorlat [47] értelmében a közösségi bíróság folytat le a Bizottság által végzett összetett gazdasági értékelés tekintetében. [48]

43 – Az EJEB 2004. január 24-i Kyprianou kontra Ciprus ítélet. A Bíróság különösen megerősítette, hogy „"[e]n tant qu'instance d'appel, celle-ci n'avait pas pleine juridiction pour examiner à nouveau l'affaire, mais pouvait seulement contrôler s'il y avait dans le jugement de première instance des erreurs manifestes de droit ou de fait. Elle n'a pas procédé à nouveau à un examen indépendant de l'accusation en matière pénale portée contre le requérant pour *contempt* devant la cour d'assises. En outre, la Cour suprême a estimé qu'elle ne pouvait pas intervenir dans le jugement de la cour d'assises en reconnaissant la marge d'appréciation de cette dernière quant à infliger une peine au requérant [*E bíróságnak fellebbezési bíróságként nem volt teljes körű felügyeleti jogköre az ügy újbóli vizsgálatára, és csupán azt vizsgálhatta meg, hogy az elsőfokú ítélet tartalmazott-e nyilvánvaló értékelési hibát vagy az elsőfokú bíróság tévesen alkalmazta-e a jogot. Nem vizsgálta meg újra külön a felperessel szemben „comptempt"-ért az esküdtbíróság előtt felhozott büntetőjogi vádat. Továbbá a legfelső bíróság úgy ítélte meg, hogy az esküdtszék ítéletét nem változtathatta meg, elismerve annak a felperessel szembeni büntetés kiszabása tekintetében fennálló mérlegelési mozgásterét*]". Mindazonáltal a Bíróság azt is hozzátette, hogy „[e]n réalité, la Cour suprême a refusé d'annuler la décision litigieuse au motif que la composition de la cour d'assises n'était pas de nature à garantir son impartialité, alors qu'elle avait le pouvoir de le faire [*a felsőfokú bíróság valójában elutasította a vitatott határozat megsemmisítését azon indokkal, hogy az esküdtbíróság összetétele nem arra szolgált, hogy annak pártatlanságát biztosítsa, miközben jogköre volt erre*]". Továbbá a nagytanács ugyanezen ügyben 2005. december 15-én hozott ítéletében, bár ugyanerre a végkövetkeztetésre jutott, inkább arra a tényre összpontosított, hogy a legfelsőbb bíróság, bár megvolt rá a jogköre, nem minden esetben semmisítette meg az alsóbb fokú határozatot.

44 – Az EJEB 2004. március 4-i Silvester's Horeca Service kontra Belgium ítélet, 26. és 27. pont.

45 – A 6. lábjegyzetben hivatkozott Groupe Danone kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 61. és 62. pontja. Lásd tovább Kokott főtanácsnok C-113/04. P. sz., Technische Unie kontra Bizottság ügyre vonatkozó, 2005. december 8-i indítványának (2006. szeptember 21-én hozott ítélet, EBHT 2006., I-8831. o.) 132. pontját, és Poiares Maduro főtanácsnok fent hivatkozott Groupe Danone kontra Bizottság ügyre vonatkozó, 2006. szeptember 16-i indítványának 45. és 48. pontját.

46 – A 7. lábjegyzetben hivatkozott Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság egysített ügyekben hozott ítélet 692. pontja. E kérdésben bátorkodom hivatkozni a következőre: P. Mengozzi, *La compétence de pleine juridicition du juge communautaire*, in „Liber amicorum en l'honneur de Bo Vesterdorf", 2007., 219. oldal.

47 – Lásd ilyen értelemben az EK-Szerződés 85. cikke tekintetében a 42/84. sz., Remia és társai kontra Bizottság ügyben 1985. július 11-én hozott ítélet (EBHT 1985., 2545, o.) 34. pontját, a 142/84. és 156/84. sz., BAT és Reynolds kontra Bizottság egyesített ügyekben 1987. november 17-én hozott ítélet (EBHT 1987., 4487. o.) 62. pontját, és a C-194/99. P. sz., Thyssen Stahl kontra Bizottság ügyben 2003. október 2-án hozott ítélet (EBHT 2003., I-10821. o.) 78. pontját.

48 – Ennek kapcsán megjegyzem, hogy a büntetőjog körén kívül az Emberi Jogok Európai Bírósága elfogadni látszik annak lehetőségét, hogy a közigazgatási határozatok bírósági felülvizsgálata bizonyos területeken korlátozódhat a nyilvánvaló hibákra (lásd a hivatkozott Bryan kontra Egyesült Királyság ügyben hozott ítélet 41. és 44–47. pontját). Ez a bíróság különösen a 47. pontban az alábbiakat fejti ki: „A fellebbviteli bíróságok esetén ésszerűen megengedhető, hogy specializált jogterületeken – mint a jelen ügyben – is így járjanak el, különösen akkor, ha a tények előzetesen, egy olyan kvázi bírósági eljárás során kerültek megállapításra, amely biztosítja az EJEE 6. cikkének (1) bekezdésében előírt számos követelmény teljesülését". Lásd továbbá a hivatkozott Tsyfayo kontra Egyesült Királyság ügyben hozott ítélet 46. pontját.

35. Harmadszor és végezetül, bár a közösségi bíróság újra megvizsgálhatja a közigazgatási iratokban foglalt terhelő és mentő bizonyítékokat, a megsemmisítés iránti kereset esetén a jogszerűségi felülvizsgálatot az aktus meghozatalának időpontjában fennálló ténybeli és jogi adatok függvényében kell lefolytatni. [49] A közösségi bíróság feladata tehát annak értékelése, hogy a bizonyítékok és a Bizottság által a határozatában hivatkozott más tényelemek elegendők-e az állítólagos jogsértés fennállásának megállapításához. [50]

36. A fent ismertetett korlátok ellenére nem zárom ki, hogy általánosságban tekintve a Bizottság versenyjogi szabályok megsértése miatt bírságot kiszabó határozatainak bírósági felülvizsgálata – az Emberi Jogok Európai Bírósága nagytanácsa Janosevic kontra Svédország ügyben hozott ítéletében elfogadott rugalmasabb megközelítésnek megfelelően – a büntetőjog terén megfeleljen az EJEE 6. cikkének (1) bekezdésében foglalt követelményeknek.

37. Mindazonáltal a jelen ügyben a kérdés megválaszolatlanul maradhat. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlata ugyanis lehetővé tesz egy olyan megközelítést, amely egyes esetekben az EJEE 6. cikkének (1) bekezdésében foglalt követelmények tiszteletben tartásának igazolására irányul, függetlenül attól az általánosabb kérdéstől, hogy e megközelítés esetlegesen összeegyeztethető-e az azt magában foglaló rendszer e rendelkezésével. [51] Márpedig a megtámadott

49 – Lásd ebben az értelembena 9/71. és 11/71. sz., Compagnie d'approvisionnement, de transport et de crédit és Grands Moulins de Paris kontra Bizottság egyesített ügyekben 1972. június 13-án hozott ítéletet (EBHT 1972., 391. o.). Pontosabban a Bizottság által elvégzett összetett értékeléseket az értékeléskor a Bizottság rendelkezésére álló tényezők tükrében kell vizsgálni; lásd a Bíróság C-288/96. sz., Németország kontra Bizottság ügyben 2000. október 5-én hozott ítéletének (EBHT 2000., I-8237. o.) 34. pontját, és a T-371/94. és T-394/94. sz., British Airways és társai és British Midland Airways kontra Bizottság egyesített ügyekben 1998. június 25-én hozott ítélet (EBHT 1998., II-2405. o.) 81. pontját.

50 – Lásd az Elsőfokú Bíróság T-67/00., T-68/00., T-71/00. és T-78/00. sz., JFE Engineering kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. július 8-án hozott ítéletének (EBHT 2004., II-2501. o.) 174. és 175. pontját, és a T-305/94–T-307/94., T-313/94–T-316/94., T-318/94., T-325/94., T-328/94., T-329/94. és T-335/94. sz., Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1999. április 20-án hozott ítéletének (EBHT 1999., II-931. o.) 891. pontját.

51 – Például lásd a fent hivatkozott Zumtobel kontra Ausztria ügyben hozott ítélet 31. és azt követő pontjait, valamint a fent hivatkozott Janosevic kontra Svédország ügyben hozott ítéletet.

ítéletből kitűnik, hogy az Elsőfokú Bíróság az elé terjesztett minden kérdés tekintetében teljes körűen felülvizsgálta, hogy fennállnak-e az EUMSZ 101. cikk alkalmazásához szükséges feltételek. Az felülvizsgálat terjedelmét nem lehet pusztán azon okból korlátozni, hogy a fellebbező felelősségének megállapítása vélelmen alapul. Ugyanezen ítéletből kitűnik továbbá, hogy az Elsőfokú Bíróság az Elf Aquitaine által a leányvállalata piaci magatartása önállóságának bizonyítása céljából előterjesztett bizonyítékok összességét vizsgálta, és azokat irrelevanciájuk, illetve nem megfelelő voltuk miatt olyan indokok alapján utasította el, amelyek kiegészítették a Bizottság által a határozatban hivatkozott indokokat. Egyébiránt ugyan a fellebbező mind írásbeli, mind szóbeli észrevételeiben általánosságban vitatta, hogy a közösségi bíróságnak a versenyjogi szabályok megsértése miatt hozott bizottsági határozatokra irányuló bírósági felülvizsgálatának szintje elégséges lenne az EJEE 6. cikkében foglalt követelményekre figyelemmel, nem adott elő érveket arra nézve, hogy a jelen ügyben miért elégtelen e szint. Ezért úgy vélem, hogy a közigazgatási eljárás pártatlanságának hiányára vonatkozó érv, amely a vizsgálati, az eljárás lefolytatására vonatkozó és a döntéshozatali jogköröknek a Bizottság kezében történő egyesítéséből ered, nemcsak hogy elfogadhatatlan, de érdemben megalapozatlan is. [52]

38. A fenti megfontolások alapján úgy vélem, hogy a második fellebbezési jogalap második részét is el kell utasítani.

52 – Úgy vélem, hogy nem vezethet eltérő következtetésre az a puszta körülmény, hogy az Elsőfokú Bíróság a megtámadott határozatban azon megfontolás alapján zárta ki a bírság fellebbező által kérelmezett csökkentését, hogy ez utóbbi nem szolgáltatott olyan bizonyítékokat, illetve nem adott elő olyan tényeket, amelyek igazolták volna mérlegelési jogkörét a bírságkiszabás terén.

c) A második fellebbezési jogalapra vonatkozó következtetések

39. Az elvégzett vizsgálatok fényében úgy vélem, hogy a második fellebbezési jogalapot részben mint megalapozatlant el kell utasítani, részben pedig elfogadhatatlannak kell nyilvánítani.

3. A Bizottság indokolási kötelezettségének terjedelmével kapcsolatos hibákra és a megtámadott ítélet indokolásának hiányára vonatkozó harmadik fellebbezési jogalapról

40. Ez a fellebbezési jogalap is két részből áll.

a) Az első részről

41. Harmadik fellebbezési jogalapja első részében a fellebbező először arra hivatkozik, hogy az Elsőfokú Bíróság „téves értelmezésre" alapozta a Bizottságnak a kifogásközlés indokolására vonatkozó kötelezettségét, mivel úgy ítélte meg, hogy e kötelezettség teljesíthető pusztán a felelősség anyavállalatoknak való betudhatóságára irányadó elvekre, valamint az anyavállalatoknak a leányvállalatukban való társasági részesedésére való

hivatkozással. E tekintetben megjegyzem, hogy a megtámadott ítélet 58. és azt követő pontjai, amelyekből a fellebbező szerint az Elsőfokú Bíróság által elkövetett hiba kitűnik, valójában a fellebbező által az első fellebbezési jogalap körében előterjesztett azon állításokra válaszolnak, amelyek a védelemhez való jog megsértésére hivatkoznak, és nem az indokolási kötelezettség megsértésére, amely a második fellebbezési jogalap körében került előterjesztésre. Megjegyzem továbbá, hogy bár a fellebbező vitatja, hogy a kifogásközlés tartalmazta azon „lényeges elemek összességét, amelyekre a Bizottság az Elf Aquitainenel szembeni kifogásait alapozta", mindazonáltal nem pontosítja, hogy – a megtámadott ítélet 58. és 59. pontjában megjelölt elemeken kívül (amelyekben az Elsőfokú Bíróság a leányvállalat jogellenes magatartása anyavállalatnak való betudhatóságára vonatkozó szabályokat fejti ki, az anyavállalat tulajdonában lévő leányvállalat tényére alapozott vélelem tartalmára mutat rá, valamint a fellebbezőnek az Atofinában fennálló majdnem kizárólagos tulajdonát említi) – pontosan mely elemeket kellett volna még feltüntetni a kifogásközlésben. Amennyiben a fellebbező – a Bizottság által alkalmazott vélelem ténybeli feltételeinek létezését igazoló bizonyítékokon túl – további őt terhelő bizonyítékokra kíván utalni, érvei összekeverednek a vélelem alkalmazásának lehetőségét vitató érvekkel, amelyeket az ötödik fellebbezési jogalap keretében fogok átfogóan vizsgálni. Ebből következően a fellebbező nem bizonyította azon állítását, miszerint az Elsőfokú Bíróság tévesen értelmezte a kifogásközlés indokolására vonatkozó kötelezettség terjedelmét. A harmadik fellebbezési jogalap első kifogását tehát véleményem szerint el kell utasítani.

42. Másodszor a fellebbező azt kifogásolja, hogy az Elsőfokú Bíróság „tévesen értelmezte" a Bizottságnak a határozat indokolására vonatkozó kötelezettségét. A fellebbező által felhozott érvek pontosabban a megtámadott ítélet azon részére vonatkoznak, amelyben az Elsőfokú Bíróság elegendőnek ítélte azon indokolást, amellyel a Bizottság a határozatában elutasította az Elf Aquitaine által előadott azon elemeket, amelyekkel leányvállalata, az Atofina piaci magatartásának önállóságát kívánta bizonyítani. A fellebbező szerint az Elsőfokú Bíróság tévesen értékelte „tömörnek" az indokolást, amely valójában teljesen hiányos, nem tette lehetővé a fellebbező számára a határozat megalapozottságának megvizsgálását, és megakadályozta az Elsőfokú Bíróságot abban, hogy jogszerűségi felülvizsgálati jogkörét gyakorolja.

43. E tekintetben kiemelem, hogy az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 79. pontjában hivatkozott azon ítélkezési gyakorlatra, miszerint az EK 253. cikk által megkövetelt indokolást az adott ügy természetéhez kell igazítani, valamint világosan és kétértelműségtől mentesen kell megfogalmazni a jogi aktust kiadó intézmény érvelését, hogy az az érdekeltek számára a meghozott intézkedés indokait megismerhetővé, a hatáskörrel rendelkező bíróság számára pedig a felülvizsgálati jogkört gyakorolhatóvá tegye. Emlékeztet továbbá arra, hogy egyrészt az indokolás követelményét az ügy körülményeire, így többek között a jogi aktus tartalmára, az előadott indokok jellegére, és a címzettek, illetve a jogi aktus által közvetlenül és személyükben érintett más személyek magyarázathoz jutás iránti érdekére figyelemmel kell értékelni, és másrészt nem követelmény az indokolással szemben, hogy a releváns tény- és jogkérdések minden részletére kitérjen, amennyiben nem csupán szövege, hanem egyben

kontextusa, valamint a szóban forgó tárgyra vonatkozó jogszabályok összessége alapján döntendő el az a kérdés, hogy az indokolás megfelel-e az EK 253. cikk követelményeinek. [53] Végzetül az Elsőfokú Bíróság a 79. pont utolsó mondatában a saját ítélkezési gyakorlatára hivatkozik, amelynek alapján a Bizottság feladata érvelésének kifejezett módon történő kidolgozása akkor, amikor határozathozatali gyakorlatában a korábban hozott határozataitól jelentősen eltérő határozatot hoz, [54] és a 80. pontban emlékeztet arra, hogy amikor egy az EK 81. cikket alkalmazó határozatnak több címzettje van, és valamely jogsértés betudhatóságának kérdése felmerül, a címzettek mindegyike számára megfelelő indokolást kell adni, különösen azok számára, akiknek a határozathozatalt követően e jogsértés következményeit viselniük kell. A 84. és azt követő pontokban az Elsőfokú Bíróság az Elf Aquitaine azon állítását vizsgálja, miszerint nem megfelelően indokolt a határozat azon része, amelyben a Bizottság elutasítja az azon vélelem megdöntésére előterjesztett érveket, amelyre támaszkodott. Ennek érdekében az Elsőfokú Bíróság megvizsgálja a határozat 258–261. pontját, és megállapítja különösen, hogy a szóban forgó érveket a Bizottság azért utasította el, mert azok bizonyítékokkal alá nem támasztott puszta „kijelentések" voltak, és az Elf Aquitaine által szolgáltatott iratok csak „általános tájékoztatást adtak a társaság kereskedelmi irányítására vonatkozóan". A 89. pontban az Elsőfokú Bíróság arra a következtetésre jut, hogy „az Elf Aquitaine érveire adott e válasz – bármennyire tömör is – lehetővé teszi azon indokok megértését, amiért a Bizottság elutasította azokat", és hogy a Bizottság „Bizottság válaszolt az Elf Aquitaine érveinek lényeges pontjaira, figyelembe véve az általa nyújtott összes bizonyítékot". A megtámadott ítélet 84–90. pontjának olvasata – amelynek tartalmát nagy vonalakban fent bemutattam – véleményem szerint, a fellebbező állításával szemben, nem teszi lehetővé annak kimondását, hogy az Elsőfokú Bíróság tévesen értelmezte a Bizottságra háruló indokolási kötelezettséget, mivel az e kötelezettség téves értelmezésére támaszkodott. Egyébiránt a megtámadott ítélet fent hivatkozott pontjaiból, valamint a határozat releváns pontjainak olvasatából kitűnik, hogy a fellebbező állításával ellentétben a Bizottság elmagyarázta azokat az indokokat, amiért a fellebbező által előterjesztett érvek nem voltak elegendők a szóban forgó vélelem megdöntéséhez (mivel azok bizonyítékokkal alá nem támasztott állításokat és irreleváns iratokat foglaltak magukban). Nem lehet tehát az indokolás teljes hiányára hivatkozni annak ellenére, hogy a Bizottság az elutasítás ugyanezen indokait alkalmazta általánosan a fellebbező által elé terjesztett érvek és iratok összességére.

44. A fellebbező azt kifogásolja továbbá, hogy az Elsőfokú Bíróság tévesen értelmezte

53 – Lásd különösen a C-367/95. P. sz., Bizottság kontra Sytraval és Brink's France ügyben 1998. április 2-án hozott ítélet (EBHT 1998., I-1719. o.) 63. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot, valamint a C-501/00. sz., Spanyolország kontra Bizottság ügyben 2004. július 15-én hozott ítélet (EBHT 2004., I-6717. o.) 73. pontját.

54 – Az Elsőfokú Bíróság T-213/95. és T-18/96. sz., SCK és FNK kontra Bizottság egyesített ügyekben 1997. október 22-én hozott ítéletének (EBHT 1997., II-1739. o.) 226. pontja.

a határozat indokolásának a szóban forgó ügy különleges körülményeiből adódó szintjét. Az indokolásnak sokkal pontosabbnak kellett volna lennie, mivel: i) a fellebbezőt nem értesítették a kifogásközlés kézhezvétele előtt az ellene megindított eljárásról; ii) a Bizottság eltért a korábbi határozathozatali gyakorlatától; iii) a határozat megkérdőjelezte a fellebbező számos alapjogát, és büntetőjogi jellegű szankciókat szabott ki vele szemben. A fellebbező egyébiránt megjegyzi, hogy a Charta hatálybalépését követően az Unió intézményeit a Charta 41. cikkének (2) bekezdése értelmében terhelő indokolási kötelezettséget az 52. cikk (3) bekezdése alapján az Emberi Jogok Európai Bírósága által az EJEE 6. cikke (3) bekezdése a) pontjának értelmezésére vonatkozóan elfogadott szigorúbb szempontokkal összhangban kell értelmezni.

45. A fellebbező által felhozott érvek egyike sem tűnik számomra elfogadhatónak. Először is nem érthető – és a fellebbező sem tisztázza –, hogy milyen hatással lenne a határozat indokolási kötelezettségének szintjére az a tény, hogy az Elf Aquitaine csak a kifogásközlés révén értesült a vele szemben felhozott kifogásokról. Másodszor a Bizottság kijelentette – anélkül, hogy a fellebbező vitatta volna –, hogy az anyavállalatok felelősségére vonatkozó és az Elf Aquitaine-re alkalmazott elvek – beleértve a leányvállalata feletti kizárólagos tulajdonra alapozott vélelmet – 2002–2003 óta szerves részét képezik a határozathozatali gyakorlatának. Mivel a Bizottság a kifogásközlést 2004. április 7-én küldte meg a fellebbezőnek, és a határozatot 2005. január 19-én fogadta el, ez utóbbi nem jelent törést a Bizottság korábbi gyakorlatához képest. Végezetül a harmadik pont (lásd a fenti pontban szereplő iii. alpontot) tekintetében elegendő kiemelni egyrészről, hogy a fellebbező érve azt feltételezi, hogy megállapításra került a hivatkozott alapjogok megsértése, amelyet azonban az Elsőfokú Bíróság kizárt, másrészről, hogy amennyiben az Elsőfokú Bíróság e jogsértést megállapította volna, a határozat részletesebb indokolása sem tette volna lehetővé e jogsértés igazolását. Az a körülmény továbbá, hogy a határozat büntetőjogi jellegű szankciókat szabott ki a fellebbezővel szemben, nem követel meg magasabb szintű indokolást ahhoz a közösségi bíróság által értelmezett, az EK 253. cikk értelmében a közösségi intézményekre háruló eleve magas szintű indokolási kötelezettséghez képest, amelynek alapján az indokolást az adott ügy természetéhez kell igazítani, valamint világosan és kétértelműségtől mentesen kell megfogalmazni a jogi aktust kiadó intézmény érvelését, hogy az az érdekeltek számára a meghozott intézkedés indokait megismerhetővé, a hatáskörrel rendelkező bíróság számára pedig a felülvizsgálati jogkört gyakorolhatóvá tegye. [55]

55 – Lásd a fellebbező által hivatkozott C-199/99. P. sz., Corus UK kontra Bizottság ügyben 2003. október 2-án hozott ítélet (EBHT 2003., I-11177. o.) 145. pontját.

46. Ami a fellebbezőnek a Charta együttesen értelmezett 41. cikke (2) bekezdésének és 52. cikke (3) bekezdésének rendelkezéseire alapozott érvelését illeti, még ha feltételezzük is, hogy e rendelkezések *ratione temporis* alkalmazhatók a határozatra,[56] meg kell állapítani, hogy az Emberi Jogok Európai Bíróságának az Elf Aquitaine által hivatkozott ítélkezési gyakorlata nem releváns, mivel az a bíróságok által hozott határozatokra vonatkozik. Mindenesetre elsőként a Bíróság által megerősített azon követelményt illetően, miszerint a korábbi állandósult ítélkezési gyakorlattól eltérő határozatoknak fel kell tüntetniük a szóban forgó „revirement"-et[57] igazoló lényegi indokokat, elegendő kiemelni, hogy a megtámadott ítélet megfelel a Stora Kopparbergs Bergslags kontra Bizottság ügyben 2000-ben hozott ítélettel[58] bevezetett és legutóbb az Akzo Nobel és társai ügyben hozott ítélettel[59] megerősített ítélkezési gyakorlatnak. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának – szintén a fellebbező által hivatkozott – Helle kontra Finnország ügyben hozott ítéletét illetően[60] annak megállapítására szorítkozom, hogy – mint azt az e fellebbezési jogalap második kifogásának elemzése során jobban láthatjuk – a megtámadott ítéletben az Elsőfokú Bíróság a fellebbező által a közigazgatási eljárásban előterjesztett érveket teljes mértékben felülvizsgálta, és nem szorítkozott pusztán arra, hogy elfogadja a Bizottság végkövetkeztetéseit anélkül, hogy az elé terjesztett lényeges kérdéseket megvizsgálta volna. Végezetül az Emberi Jogok Európai Bíróságának azon ítélkezési gyakorlatára történő hivatkozást illetően, amely szankcionálja a határozatok nem megfelelő – az indokolás alapjául szolgáló lényeges fogalmakat meg nem határozó – indokolását,[61] a fellebbező nem tisztázta, hogy a jelen ügyben melyek azok a fogalmak, amelyekre az Elsőfokú Bíróság a jelentésük magyarázata nélkül alapozta az indokolását.

56 – Kiemelem, hogy a Bíróság egy előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában nemrég hozott ítéletében alkalmazhatónak minősítette a Chartát olyan tények vonatkozásában is, amelyek a Lisszaboni Szerződés hatálybalépése előtt keletkeztek (lásd a C-279/09. sz. DEB-ügyben 2010. december 22-én hozott ítéletet [EBHT 2010., I-13849. o.]).

57 – A fellebbező ennek kapcsán az Emberi Jogok Európai Bírósága 2010. január 14-i Atanasovski kontra Macedónia volt Jugoszláv Köztársaság ítéletére hivatkozik.

58 – A C-286/98. P. sz., Stora Kopparbergs Bergslags kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítélet (EBHT 2000., I-9925. o.).

59 – A C-97/08. P. sz., Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 10-én hozott ítélet (EBHT 2009., I-8237. o.).

60 – Az EJEB 1997. december 19-i Helle kontra Finnország ítélet. Rámutatok egyébiránt arra, hogy az ítélet az indokolás terjedelme helyett inkább a bírósági felülvizsgálat által érintett alapvető bizonyítékok lényegi vizsgálatának szükségességére vonatkozik. Ezen ítélet fellebbező által hivatkozott 60. pontjában a bíróság a következőképpen fogalmaz: „Eu égard à ces considérations, la Cour souligne que la notion de procès équitable requiert qu'une juridiction interne qui n'a que brièvement motivé sa décision, que ce soit en incorporant les motifs fournis par une juridiction inférieure ou autrement, ait réellement examiné les questions essentielles qui lui ont été soumises et qu'elle ne se soit pas contentée d'entériner purement et simplement les conclusions d'une juridiction inférieure [Tekintettel ezekre a megfontolásokra, a Bíróság hangsúlyozza, hogy a tisztességes eljárás fogalma megköveteli, hogy az a nemzeti bíróság, amely – akár egy alsóbb fokú bíróság, akár valamely más szerv által nyújtott indokolást magába foglalóan – röviden indokolta határozatát, előzőleg ténylegesen megvizsgálja azokat a lényeges kérdéseket, amelyeket elé terjesztettek és ne szorítkozzon pusztán az alsóbb fokú bíróság következtetéseinek megismétlésére]".

61 – Az Elf Aquitaine különösen a H. kontra Belgium ügyben 1987. október 28-án hozott ítélet 53. pontjára és a Georgiadis kontra Görögország ügyben 1997. április 25-én hozott ítélet 43. pontjára hivatkozik.

47. A fenti megfontolások alapján véleményem szerint a harmadik fellebbezési jogalap első részét el kell utasítani.

b) A második részről

48. A második rész keretében a fellebbező mindenekelőtt a megtámadott ítélet indokolásának ellentmondásos, érthetetlen és nem megfelelő jellegét kifogásolja. Különösképpen az Elsőfokú Bíróság azon állítására hivatkozik, miszerint az Elf Aquitaine és leányvállalata egy vállalkozást alkot – miközben a Bizottság különálló jogi személyeknek tekintette őket –, valamint a vállalkozás és a társaság fogalma közötti zavarra, amelyet a megtámadott ítélet több pontjában is megismételt. Az Elf Aquitaine úgy véli továbbá, hogy ellentmondás áll fenn a megtámadott ítélet 105. pontjának első és utolsó mondata között.

49. E tekintetben elsőként azt emelem ki, hogy – ahogyan arra véleményem szerint a Bizottság helyesen rámutat – annak megállapítása, hogy két társaság egy vállalkozást alkot, nem összeegyeztethetetlen sem azzal, hogy a Bizottság az előbbiekhez két különálló kifogásközlést intéz, amely ahhoz szükséges, hogy mindkét társaságot értesítse a velük szemben felhozott kifogásokról, sem pedig azzal, hogy különálló bírságokat alkalmaz, amelyek összegét az egyes társaságok sajátos jellemzői alapján kell kiszámítania. A fellebbező állításával ellentétben nincs ellentmondás a szóban forgó megállapítás és azon tény között, hogy a Bizottság a közigazgatási eljárásban – a kifogásközlés elküldésénél és a bírság meghatározásánál – figyelembe vette azt a körülményt, hogy az Elf Aquitaine és az Atofina két elkülönülő jogalanyt képez. Másodsorban azon érvelést sem tartom megalapozottnak, miszerint a társaság és a vállalkozás fogalma közötti állítólagos zavar – különösen a megtámadott ítélet 8., 17–18., 107. és 123. pontjában – ellentmondásossá és érthetetlenné teszi az ítélet indokolását. A 8., 17. és 18. pont a jogvita ténybeli előzményei leírásának részét képezi, és a határozat tartalmának megismétlésére szorítkozik. Maga a 107. pont csak egy hivatkozást tartalmaz a Bíróság ítélkezési gyakorlatára. Végül a 123. pontban a korábbi ítélkezési gyakorlatra hivatkozva az Elsőfokú Bíróság megállapítja, hogy ha valamely társaságok csoportja egyetlen vállalkozást alkot, akkor a Bizottság jogszerűen állapítja meg a vállalkozás által elkövetett jogsértés azon társaságnak való betudhatóságát, amelyik a csoport tevékenységéért felelős, és jogszerűen szab ki bírságot e társasággal szemben. A fent hivatkozott pontok, akár elkülönítve, akár együttesen, akár az Elsőfokú Bíróság általános érvelése keretében vizsgáljuk őket, nem vezetnek semmilyen olyan fellebbező által állított ellentmondásra, amely a megtámadott ítélet indokolását nem megfelelővé vagy érthetetlenné tenné. Harmadsorban a megtámadott ítélet 105. pontjában foglalt állítólagos ellentmondást illetően elegendő megjegyezni, hogy e pontban az Elsőfokú Bíróság annak magyarázatára szorítkozik, hogy noha a Bizottságnak a határozatban valóban van

mérlegelési mozgástere a fellebbező ügyéhez hasonló tényállások esetén, ezt a mozgásteret azonban csak akkor gyakorolja – azt követően, hogy bizonyítást nyert, hogy a csoporthoz tartozó egyes társaságok által elkövetett jogsértés betudhatóságának feltétele fennáll –, amikor azt értékeli, hogy a felelősséget a csoport mindegyik társaságának tudja be, vagy csak azon társaságoknak, amelyek közvetlenül részt vettek a jogsértésben. Ezért tehát nincs ellentmondás e pont első és utolsó mondata között.

50. A fellebbező kifogásolja továbbá az Elsőfokú Bíróság érvelésének körkörös jellegét, amely érvelés véleménye szerint azért indul ki abból az előfeltevésből, hogy az Elf Aquitaine és az Atofina egy vállalkozást alkot, hogy kizárja azon bizonyítékok relevanciáját, amelyeket a korábbi ítélkezési gyakorlat az elkülönült vállalkozások létének jeleként értékelt volna (például azt, hogy az irányító társaság nem tud a jogsértésről). Ahogyan azt a Bizottság helyesen kiemeli, az Elsőfokú Bíróság semmilyen előfeltevésből nem indult ki, hanem csupán jogszerűnek minősítette a Bizottság részéről azon vélelem alkalmazását, amely felbujtói kapcsolat hiányában, illetve a jogsértésben való közvetlen részvétel nélkül lehetővé tette, hogy a Bizottság az Elf Aquitaine-nek tudja be a leányvállalata jogsértéséért fennálló felelősséget, valamint megállapította az e vélelem alkalmazását lehetővé tevő ténybeli előfeltételek fennállását. Ilyen körülmények között teljesen logikus annak kimondása – ahogyan azt az Elsőfokú Bíróság is tette –, hogy még ha esetleg az Elf Aquitaine nem is tudott a jogsértésről, emiatt nem válik kérdésessé a szóban forgó felelősségének alapja. Az Elsőfokú Bíróság érvelésének állítólagos körkörös jellege nem másnak, mint annak a következménye, hogy az Elsőfokú Bíróság elfogadta a szóban forgó vélelemre vonatkozó hivatkozást, és semmiképp sem utal indokolási hibára.

51. A fenti megfontolások alapján úgy vélem, hogy a harmadik fellebbezési jogalap második részét is el kell utasítani.

c) A harmadik fellebbezési jogalapra vonatkozó következtetések

52. Az előadott észrevételek tükrében javasolom, hogy a Bíróság egészében utasítsa el a harmadik fellebbezési jogalapot.

4. Az EUMSZ 263. cikk megsértésére vonatkozó negyedik fellebbezési jogalapról

53. A fellebbező szerint az Elsőfokú Bíróság túllépte a jogszerűségi felülvizsgálat határait, amikor a Bizottság hiányos indokolását a sajátjával helyettesítette, különösen a fellebbező által a leányvállalata által elkövetett jogsértés miatt fennálló felelősséget az Elf Aquitainenek való betudhatóságára vonatkozó vélelem megdöntése céljából szolgáltatott bizonyítékok Bizottság általi elutasítása illetően.

54. E tekintetben mindenekelőtt azt jegyzem meg, hogy a fellebbező érvelése a határozat indokolásának hiányából indul ki, amely azonban a harmadik fellebbezési jogalap első kifogásának elemzéséből nem derült ki (lásd a fenti 42–46. pontot). Megjegyzem továbbá, hogy a DIR International Film és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletben a Bíróság, miután rámutatott arra, hogy a jogi aktusok jogszerűségének EK 230. cikk (jelenleg EUMSZ 263. cikk) szerinti felülvizsgálata során a közösségi bíróságok semmi esetre sem helyettesíthetik saját indokolásukkal a megtámadott jogi aktus indokolását, kijelentette, hogy „ […] jóllehet valamely megsemmisítés iránti kereset alapján az Elsőfokú Bíróság a megtámadott jogi aktus indokolását annak kibocsátójától eltérően értelmezheti, vagyis bizonyos körülmények esetén az annak kibocsátója által kifejtett hivatalos indokolást elutasíthatja", ez azonban nem lehetséges, „ha ezt semmilyen tárgyi körülmény nem indokolja".[62] Az Elsőfokú Bíróságnak a jogszerűségi felülvizsgálat körében tehát szélesebb a mozgástere annál, mint amelyet a fellebbező állít. Másrészt az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítélet 160. és azt követő pontjaiban az Elf Aquitaine által a leányvállalata piaci önállóságának bizonyítására előterjesztett bizonyítékok elutasítása tekintetében olyan indokolás meghozatalára szorítkozott, amely a határozat indokolásánál kétségtelenül részletesebb, ugyanakkor megfelel annak. Ebből következően egyetlen indokot sem helyettesített.

55. A kifejtettek alapján úgy vélem, hogy az EUMSZ 263. cikk megsértésére vonatkozó negyedik fellebbezési jogalapot el kell utasítani.

5. A betudhatóságra irányadó szabályok megsértésére vonatkozó ötödik fellebbezési jogalapról

56. Mielőtt a szóban forgó jogalap keretében felhozott kifogások vizsgálatára térnék, emlékeztetek arra, hogy az Elf Aquitaine-nek a leányvállalata, az Atofina által elkövetett jogsértésért fennálló felelőssége olyan vélelem alapján került megállapításra, amelyhez a

62 – A C-164/98. P. sz., DIR International Film és társai kontra Bizottság ügyben 2000. január 27-én hozott ítélet (EBHT 2000., I-447. o.) 38. és 42. pontja.

Bizottság az utóbbi években egyre gyakrabban folyamodik az olyan kartellek szankcionálása során, amelyekben nagy ipari csoportokhoz tartozó társaságok vesznek részt. E vélelem lényegében azon az elképzelésen alapul, hogy mivel főszabályként az irányító társaság a leányvállalat feletti kizárólagos vagy majdnem kizárólagos tulajdona révén az előbbi a leányvállalat kereskedelmi politikáját meghatározó módon tudja befolyásolni,[63] ellenkező bizonyítás hiányában jogszerűen feltételezhető, hogy ténylegesen gyakorolták e befolyást, és emiatt a leányvállalat nem önálló módon határozta meg saját magatartását a piacon. A hivatkozott Stora Kopparbergs Bergslags kontra Bizottság ügyben hozott ítéletében a Bíróság – ahogyan korábban az Elsőfokú Bíróság is – e vélelem jogszerűsége mellett foglalt állást, és pontosította, hogy ilyen körülmények között az ellenőrző társaság felelőssége nem egyszerűen a leányvállalat kizárólagos tulajdonából, hanem e ténybeli körülmény és azon bizonyítékok hiányának együtteséből ered, amelyek alkalmasak lennének annak megcáfolására, hogy az irányító társaság meghatározó befolyást gyakorolhat az ellenőrzött társaság üzletpolitikájára, illetve a leányvállalat piaci önállóságának bizonyítására.[64] A fenti pontosítás ellenére a Stora Kopparbergs Bergslags kontra Bizottság ügyben hozott ítélet lehetőséget hagyott egy olyan értelmezésre, miszerint a tényleges irányítás vélelme és az ezzel ellentétes bizonyítás hiánya még együttesen sem elegendő a leányvállalat által elkövetett jogsértés anyavállalatnak való betudhatóságához, hanem azt további olyan bizonyítékokkal kell alátámasztani, amelyek megerősítik a két társaság szándékbeli egységének vélelmezett fennállását (a szóban forgó ügyben a Bíróság kifejezetten hivatkozott azon körülményre, hogy az irányító vállalat a közigazgatási eljárás során a Stora csoport összes társaságát egyetlen személyben képviselve járt el a Bizottság előtt).[65] Mint ismeretes, a Bíróság az Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletében[66] – amelyről a következőkben bővebben szólunk – elutasította a fenti értelmezést. A szóban forgó vélelem alkalmazási körét nemrégiben a kizárólagos irányítás alatt lévő társaság által gyakorolt irányításra is kiterjesztette.[67]

57. Annak ellenére, hogy a közösségi bíróságok többször is megerősítették a szóban forgó vélelem alkalmazásának jogszerűségét[68] – amely egyébként a Bíróság egy jóval

63 – Lásd ebben az értelemben a 48/69. sz., ICI kontra Bizottság ügyben 1972. július 14-én hozott ítélet (EBHT 1972., 619. o.) 136. és 137. pontját.

64 – 28. pont. Lásd továbbá ebben az értelemben az Elsőfokú Bíróság T-325/01. sz., Daimler Chrysler kontra Bizottság ügyben 2005. szeptember 15-én hozott ítéletének (EBHT 2005., II-3319. o.) 218–220. pontját.

65 – 29. pont. Ezt mondta ki Mischo főtanácsnok is a szóban forgó ügyre vonatkozó indítványának (EBHT 2000., I-9928. o.) 17–62. pontjában. Lásd ebben az értelemben az Elsőfokú Bíróság T-109/02., T-118/02., T-122/02., T-125/02., T-126/02., T-128/02., T-129/02., T-132/02. és T-136/02. sz., Bolloré és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2007. április 26-án hozott ítéletének (EBHT 2007., II-947. o.) 132. pontját.

66 – 62. pont.

67 – Lásd az Elsőfokú Bíróság T-85/06. sz., General Química és társai kontra Bizottság ügyben 2008. december 18-án hozott ítéletét, amelyet a fellebbezési eljárás során a Bíróság a C-90/09. P. sz., General Química és társai kontra Bizottság ügyben 2011. január 20-án hozott ítéletében (EBHT 2011., I-1. o.) megerősített.

68 – A Bíróság a fent hivatkozott Stora Kopparbergs Bergslags kontra Bizottság, Akzo Neobel és társai kontra Bizottság, valamint General Quimica kontra Bizottság ügyben hozott ítéletein és az Elsőfokú Bíróság General Quimica és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletén túl lásd az Elsőfokú Bíróság T-112/05. sz., Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben 2007. december 12-én hozott ítéletét (EBHT 2007., II-5049. o.).

korábbi ítéletéből ered [69] – azon társaságok, amelyek felelőssége e vélelem alkalmazásával került megállapításra, egyre gyakrabban terjesztenek elő a leányvállalataik versenyjogba ütköző magatartásáért velük bírságot kiszabó határozatokkal szemben keresetet, és bírálják a Bizottságnak a felelősség betudhatóságát nagyrészt hasonló indokolással alátámasztó módszerét. [70] A jelen ügyben az Elf Aquitaine által előterjesztett ötödik fellebbezési jogalap négy részből áll.

a) Az első részről

58. Az első rész keretében a fellebbező elsősorban azt állítja, hogy a szóban forgó vélelem alkalmazása sérti a bizonyítási teherre vonatkozó szabályokat, és különösen az 1/2003/EK rendelet 2. cikkét, amelynek értelmében „a[z EUMSZ 101. cikk](1) bekezdése vagy [EUMSZ 102. cikk] megsértésével kapcsolatos bizonyítási terhet a jogsértést állító fél vagy hatóság viseli". Úgy vélem, hogy a fenti érv nem elfogadható. A Bizottság felhatalmazása arra, hogy deduktív, tapasztalati elven alapuló, logikai érveléssel éljen (az *id quod plerumque accidit* kifejezéseként) – amelynek a helytállóság és logikai következetesség tekintetében vett megalapozottságát önmagában a fellebbező nem vitatja –, nem eredményezi a bizonyítási teherre vonatkozó szabályok megváltoztatását, hanem bizonyos körülmények fennállása esetén pusztán egy sajátos bizonyítási eszköz alkalmazását teszi lehetővé. [71]

59. Másodsorban a fellebbező azt állítja, hogy az EUMSZ 101. cikk megsértése miatt kiszabott szankciók büntetőjogi jellege, valamint a jogkörök Bizottság kezében történő egyesítése ahhoz kellett volna, hogy vezessen, hogy az Elsőfokú Bíróság az Elf Aquitaine-nel szemben alkalmazott vélelmet elutasítja az EJEE 6. cikkének (2) bekezdésében biztosított ártatlanság vélelme elvének megsértése miatt.

60. E tekintetben elsősorban arra emlékeztetek, hogy az EJEE nem tiltja a ténybeli vagy jogi vélelmek alkalmazását a büntetőjog területén, de megköveteli, hogy azokat olyan „ésszerű kereteken belül" alkalmazzák, amelyek figyelembe veszik a szóban forgó érdekek jelentőségét és a védelemhez való jog tiszteletben tartásának szükségességét. [72] Az

69 – Lásd a 107/82. sz., AEG-Telefunken kontra Bizottság ügyben 1983. október 25-én hozott ítélet (EBHT 1983., I-3151. o.) 50. pontját.

70 – Lásd például a Törvényszék előtt folyamatban lévő T-185/06. sz., Air Liquide kontra Bizottság ügyet.

71 – Egyébiránt mivel úgy tűnik, hogy a fellebbező által hivatkozott állítólagos jogsértés inkább kapcsolódik ahhoz, hogy a vélelem révén történő bizonyítás puszta jelzésnek minősül, mint azon levezetés megbízhatóságához, amelyen az Elf Aquitaine meghatározó befolyására vonatkozó vélelem alapul, – e jogsértés jóvátétele érdekében – nem lenne elegendő arra utasítani a Bizottságot – ahogyan azt a fellebbező javasolta –, hogy a befolyás tényleges gyakorlására vonatkozó további bizonyítékokkal erősítse meg a szóban forgó vélelmet, mivel az nem változtatná meg a bizonyítás teljességgel terhelő jellegét, amelyen a jelen ügyhöz hasonló körülmények esetén az anyavállalat felelőssége alapul.

72 – Lásd különösen az EJEB 1988. október 7-i Salabiaku kontra Franciaország ítéletének 28. pontját. Ezen ítélkezési gyakorlatot vette át a Bíróság a C-45/08. sz., Spector Photo Group és Van Raemdonck ügyben 2009. december 23-án hozott ítéletének (EBHT 2009., I-12073. o.) 43. pontjában.

Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlatából kitűnik, hogy e korlátokat főszabály szerint akkor tartják tiszteletben, ha azon jogalanynak, akivel szemben a vélelmet alkalmazzák, lehetősége van az ellenkező bizonyításra, még e bíróság által a büntetőjog „kemény magjának" nevezett esetekben is. Így például a Pham Hoang kontra Franciaország ügyben hozott ítéletében a strasbourgi bíróság az ártatlanság vélelmével, és még általánosabban a tisztességes eljárás elvével összeegyeztethetőnek ítélte a francia vámkódex által a kábítószerek birtoklásához kapcsolódóan előírt felelősségre vonatkozó vélelmet, mivel a gyanúsítottnak mindenképpen lehetősége volt annak bizonyítására, hogy szükséghelyzetben vagy elkerülhetetlen tévedés hatása alatt járt el.[73] Hasonlóképpen nem minősítette e bíróság az ártatlanság vélelme megsértésének a Radio France és társai kontra Franciaország ügyben[74] az igazgatói tevékenységhez kapcsolódó felelősségre vonatkozó vélelmet sem, sem azt a vélelmet, hogy az Egyesült Királyságban hatályos kábítószerekről szóló törvény alapján elítélt személy által a bűncselekmény elkövetését megelőző hat évben vásárolt javak kábítószer-kereskedelemből származóknak tekintendők és elkobozhatók[75]: ugyanis mindkét esetben ellenkező bizonyítással megdönthető vélelmekről volt szó. Még általánosabban a hivatkozott Janosevic kontra Svédország ügyben hozott ítéletben az Emberi Jogok Európai Bírósága – miután rögzítette, hogy a büntetőjogi vélelmek alkalmazásának arányban kell lennie a kitűzött célokkal – megállapította, hogy az a nehezen megdönthető vélelem, amellyel szemben mindazonáltal lehetséges az ellenkező bizonyítás, az ésszerűség határain belül van.[76]

61. A fentiek előrebocsátásával emlékeztetek arra, hogy az Elsőfokú Bíróság és a Bíróság többször kijelentette, hogy az anyavállalat által a leányvállalat üzletpolitikájára gyakorolt meghatározó befolyás tényleges gyakorlásának vélelme egy „egyszerű", ellenkező bizonyítással megdönthető vélelem.[77] A fellebbező mindazonáltal úgy véli, hogy a szóban forgó vélelem *gyakorlatilag* megdönthetetlen. Állítása alátámasztásaként három elemre hivatkozik: i. arra a tényre, hogy az anyavállalat leányvállalatban fennálló megfelelő mértékű társasági részesedése elegendő a vélelem alkalmazásához; ii. az Elsőfokú Bíróságnak a megtámadott ítélet 105. pontjában foglalt megállapítására, amely szerint a Bizottság mérlegelési jogkörrel rendelkezik az jogsértésért való felelősség anyavállalatnak való betudhatóságának megállapítása tekintetében, ha az utóbbi a leányvállalatának legalább 98%-ban tulajdonosa; és iii. a fellebbező által szolgáltatott bizonyítékok Elsőfokú Bíróság általi értékelésére.

73 – Az EJEB 1992. szeptember 25-i Pham Hoang kontra Franciaország ügyben hozott ítéletének 34. pontja; lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Salabiaku kontra Franciaország ügyben hozott ítéletet.

74 – Az EJEB 2004. március 30-i Radio France és társai kontra Franciaország ügyben hozott ítéletének 24. pontja.

75 – Lásd az EJEB Philips kontra Egyesült Királyság ügyben 2001. december 12-én hozott ítéletének 43. pontját, és a Grayson és Barnham kontra Egyesült Királyság ügyben 2008. december 23-án hozott ítéletének 46–49. pontját. Mindazonáltal a szóban forgó vélelmet egyik esetben sem a fellebbező vád alá helyezése érdekében használták, hanem csakis az elkobzásra vonatkozó szabály tartalmának meghatározása céljából.

76 – 101–105. pont.

77 – Lásd többek között a Bíróság Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 60. pontját (hivatkozás az 59. lábjegyzetben).

62. Ami az első elemet illeti, ugyan igaz, hogy a kizárólagos vagy majdnem kizárólagos tulajdon elegendőnek minősült a szóban forgó vélelem alkalmazásához, mindemellett e vélelem tárgyát a szóban forgó tulajdonból fakadó irányítási jog tényleges gyakorlása képezi, amely révén az anyavállalat befolyásolni tudja a leányvállalata piaci magatartását. Az e vélelem alapján eljárás alá vont anyavállalatnak tehát lehetősége van e vélelem alkalmazását megtámadni például annak bizonyítása révén, hogy többségi tulajdonjoga ellenére jogi vagy ténybeli akadályok miatt nem tudja ténylegesen irányítani leányvállalata üzletpolitikáját, vagy hogy az erre fennálló lehetősége ellenére azt ténylegesen nem irányította, vagy pedig az anyavállalatnak a leányvállalata piaci magatartásának befolyásolására irányuló próbálkozása ellenére ez utóbbi továbbra is önálló magatartást tanúsított (feltételezve, hogy ellenszegült az anyavállalata utasításainak [78]). Ahogyan azt a Bizottság helyesen megállapította, az a tény, hogy egy vélelem nehezen megdönthető, önmagában nem jelenti azt, hogy megdönthetetlen lenne. Továbbá, ahogyan azt maga az Emberi Jogok Európai Bírósága is megállapította (lásd a fenti 60. pontot), még ha egy vélelmet nehéz is bizonyítani, elfogadható keretek között marad mindaddig, amíg fennáll az ellenkező bizonyításának lehetősége.

63. A fellebbező által a szóban forgó vélelem megcáfolhatatlan jellegének alátámasztására felhozott második elemet illetően megjegyzem, hogy azon körülmény, miszerint a Bizottság mérlegelési jogkörrel rendelkezik, amikor úgy dönt, hogy a jogsértésért való felelősséget annak az anyavállalatnak is betudja, amelynek a leányvállalat kizárólagos vagy majdnem kizárólagos tulajdonában van, semmilyen hatással nincs a vélelem relatív jellegére, legalábbis abban az esetben, amikor nem vitatott, hogy kizárt ennek alkalmazása, ha bizonyítást nyert, hogy az anyavállalat semmilyen meghatározó befolyást nem gyakorolt a leányvállalat üzletpolitikájára. Egyebekben annak észrevételezésére szorítkozom, hogy főszabályként – ahogyan arra maga az Emberi Jogok Európai Bírósága rámutatott – az a tény, hogy egy vélelem nem alkalmazható automatikusan, hozzájárul annak alkalmazása ésszerű keretek között tartásához. [79]

64. Végezetül a bizonyítékok Elsőfokú Bíróság általi értékelését illetően a fellebbező arra hivatkozik, hogy az Elsőfokú Bíróság lényegében annak bizonyítását követeli meg, hogy az anyavállalat nem avatkozott be a leányvállalat piaci magatartásába, amely olyan *probatio diabolica*, amely összeegyeztethetetlen a

78 – Lásd ebben az értelemben az Elsőfokú Bíróság 68. lábjegyzetben hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 62. pontját.

79 – Lásd ebben az értelemben az EJEB hivatkozott Phillips kontra Egyesült Királyság ügyben hozott ítéletének 43. pontját, amelyben kiemelte azt a körülményt, hogy a bíróság mérlegelési jogkörrel rendelkezik a vélelem alkalmazása tekintetében, ami lehetővé teszi annak kizárását, ha alkalmazása komoly igazságtalansághoz vezetne.

bírósághoz fordulás és a hatékony bírósági felülvizsgálathoz való joggal. E tekintetben megjegyzem, hogy a vélelem azon jellegéből következően, amely lehetővé teszi, hogy egy logikai levezetés útján egy ismert tényből egy ismeretlen tény bizonyítására következtessünk, ésszerűnek tűnik, hogy azon személynek, akivel szemben ez alkalmazandó, főszabályként a vélelem alapján megállapított nemleges bizonyítást kell szolgáltatnia. Pusztán azon körülmény miatt, hogy az Elsőfokú Bíróság ilyen bizonyítást követelt meg, nem lehet arra következtetni – ahogyan azt a fellebbező teszi – hogy a vélelem megdönthetetlen, különösen akkor – mint a jelen ügyben –, ha e bizonyítékot annak a személynek kell nyújtania, akivel szemben a vélelem fennáll. Egyébiránt mind a Bíróság, [80] mind az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlata [81] alapján úgy tűnik, hogy e körülmény önmagában nem ellentétes az ártatlanság vélelmével.

65. Állításainak alátámasztására a fellebbező válaszában a Spector Photo Group és Van Raemdonck ügyben [82] nemrégiben hozott ítéletre hivatkozik. Ebben az ítéletben a Bíróság megállapította, hogy az ártatlanság vélelmének elvével nem ellentétes a 2003/6/EK irányelv 2. cikkének (1) bekezdésében [83] szereplő azon vélelem, miszerint a bennfentes kereskedelmet folytató szándékára egyértelműen következtetni lehet az említett jogsértést megvalósító materiális elemekből, „tekintettel arra, hogy e vélelem megdönthető, és biztosított a védelemhez való jog”. [84] E megállapítás főszabályként összhangban van az idáig elvégzett elemzéssel, és nem szolgáltat érveket a fellebbező állításainak alátámasztására.

66. Ez utóbbi szerint azonban a szóban forgó ítélet 55. és azt követő pontjaiban a Bíróság meghatározta a vélelmek gazdasági jogban való alkalmazhatóságának korlátait, amikor kizárta azok automatikusságát, és megerősítette annak szükségességét, hogy a hatáskörrel rendelkező hatóság alaposan vizsgálja meg a ténybeli körülményeket, ám ezt a vizsgálatot az Elf Aquitaine esetében az Elsőfokú Bíróság nem végezte el. E tekintetben úgy tűnik számomra, hogy a fellebbező olyan általános érvényt tulajdonít a Spector Photo Group és Van Raemdonck ügyben hozott ítélet hivatkozott pontjainak, amellyel azok nem rendelkeznek. Továbbá a fellebbező értelmezésével ellentétben e pontokban a Bíróság a 2003/6/EK irányelv 2. cikkének (1) bekezdése értelmében vett „bennfentes kereskedelem folytatása” fogalmának az ott megjelölt célkitűzések tükrében való értelmezésére szorítkozik, és a hatáskörrel rendelkező hatóságokat kötelezi

80 – Lásd a C-344/08. sz. Rubach-ügyben 2009. július 16-án hozott ítélet (EBHT 2009., I-7033. o.) 31–33. pontját.

81 – Lásd például a fent hivatkozott Phillips kontra Egyesült Királyság ügyben hozott ítélet 43. pontját, és a fent hivatkozott Grayson és Branham kontra Egyesült Királyság ügyben hozott ítélet 49. pontját.

82 – Hivatkozás a 72. lábjegyzetben.

83 – A bennfentes kereskedelemről és a piaci manipulációról (piaci visszaélés) szóló, 2003. január 28-i 2003/6/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 96., 16. o.; magyar nyelvű különkiadás 6. fejezet, 4. kötet, 367. o.).

84 – 44. pont.

annak megvizsgálására, hogy e használat ténylegesen olyan jogtalan jellegű, amilyent az említett irányelv – a pénzügyi piacok integritásának és a beruházók bizalmának megőrzése céljából – meg kíván tiltani [85]: ha ezt a jogtalan jelleget azért nem lehet megállapítani, mert a bennfentes információ felhasználása nem ellentétes az irányelv céljával, [86] a bennfentes kereskedelem bűncselekményének alkotóelmei nem teljesülnek, így *következésképpen* e jogsértés pszichológiai elemét nem lehet vélelmezni. Másként fogalmazva a hatáskörrel rendelkező hatóságok azon kötelezettsége, hogy alaposan vizsgálják meg a tevékenység ténybeli körülményeit, nem a vélelem tárgyára – azaz nem a szándékra – vonatkozik, hanem csupán a jogsértés materiális elemeire, amelyekből e szándék levezethető. A Spector Photo Group és Van Raemdonck ügyben hozott ítélet tehát egyáltalán nem támasztja alá a fellebbező azon állítását, miszerint azon vélelmet, amelyre a Bizottság a leányvállalat jogsértéséért való felelősségének betudhatóságát alapozta, további bizonyítékokkal kellett volna megerősíteni. Mindenesetre – ahogyan azt a Bizottság helyesen kiemelte – az Elsőfokú Bíróság ténylegesen megvizsgálta a fellebbező által az alkalmazott vélelem megdöntése céljából előterjesztett bizonyítékokat.

67. Ezen túlmenően a fellebbező által a szóban forgó kifogás keretében előterjesztett érvek megismétlik a harmadik fellebbezési jogalap elemzése során már megvizsgált egyes érveket. E tekintetben elegendő azt megjegyezni, hogy – a fellebbező állításával ellentétben – az Elsőfokú Bíróság nem határozott meg semmilyen „bizonyításra vonatkozó előírást” amikor megállapította, hogy a fellebbező által előterjesztett bizonyítékok irrelevánsak vagy nem megfelelőek, hanem a bizonyítékok egyenkénti és összességükben történő vizsgálatára támaszkodott (a megtámadott ítélet 160–173. pontja). Az ezen túlmenő elemzés a fellebbező által felhozott és a bizonyítékok esetleges elferdítését alátámasztó bizonyítékok hiányában a bizonyítékok Elsőfokú Bíróság által történő értékelésének megkérdőjelezésével járna.

b) A második részről

68. Az ötödik fellebbezési jogalap második részében a fellebbező arra hivatkozik, hogy az Elsőfokú Bíróság azáltal, hogy jogszerűnek ítélte a Bizottság érvelésének alapjául szolgáló vélelmet – megsértve a szubszidiaritás elvét – sérti a jogi személy önállóságának elvét, amely a tagállamok társasági jogának alapját képezi. Ezáltal megfosztaná a jogi személyt a védelemhez való jogtól, az ártatlanság vélelmének jogától és a büntetések egyéniesítése elvének tiszteletben tartásához fűződő jogtól.

69. E tekintetben megjegyzem, hogy – a fellebbező állításával ellentétben – az a vélelem, amelynek alapján a leányvállalata, az Atofina

85 – 55. pont.

86 – Lásd a 61. pontot.

által elkövetett jogsértésért való felelősséget a Bizottság a fellebbezőnek tudta be, önmagában nem sérti a vállalatcsoportban részt vevő jogi személyek önállóságának francia jogban elismert elvét. Ahogyan azt fent láthattuk, a szóban forgó vélelem tárgya valójában az anyavállalat által a leányvállalat üzletpolitikájára gyakorolt meghatározó befolyás, amelyet az anyavállalat leányvállalatban fennálló kizárólagos vagy majdnem kizárólagos tulajdona tesz lehetővé, és amelyből ellenkező bizonyításig e befolyás tényleges jellegére következtetni lehet. Ebből következőleg nem maga a szóban forgó vélelem van hatással a jogi személyek önállóságának elvére, hanem – ha egyáltalán szó lehet erről – azon elképzelés, miszerint ha ez a befolyás – vélelem alapján vagy sem – megállapításra került, akkor az anyavállalat és a leányvállalat egyetlen gazdasági egységet, azaz egyetlen vállalkozást alkot a Szerződés versenyjogi szabályainak alkalmazása tekintetében. Az európai uniós bíróságok ítélkezési gyakorlatában már régóta elfogadott szóban forgó értelmezés,[87] mint ismeretes, lehetővé tette az e rendelkezések alapjául szolgáló vállalkozás fogalmának kiterjesztését azon jogalanyokra is, amelyek közvetlenül nem lépnek fel a piacon, illetve a bírság e jogalanyokkal szemben történő kiszabását annak ellenére, hogy azok személyesen nem vettek részt a jogsértésben. A fentiek alapján úgy tűnik, hogy ezen értelmezés sem összeegyeztethetetlen a fellebbező által hivatkozott joggal.

70. Először is a versenyjogi szabályok alkalmazásából eredő azon következtetés, miszerint az anyavállalat oly módon gyakorol meghatározó befolyást a leányvállalatának üzletpolitikájára, hogy a leányvállalat magatartása nem tekinthető önállónak – akár egyszerűen a két alany között fennálló tulajdonosi kapcsolatok alapján, akár meghatározott bizonyítékokkal alátámasztva jutottak erre a következtetésre –, nem kérdőjelezi meg a szóban forgó jogalanyok jogi önállóságát, mivel – mint láthattuk – önállónak minősülnek mind a védelemhez való jog gyakorlása tekintetében (kifogásközlés küldése, észrevételek előterjesztésének lehetősége, meghallgatás, bírósági jogorvoslathoz való jog), mind a bírság meghatározása vonatkozásában. E tekintetben – a fellebbező állításával ellentétben – az anyavállalatnak a leányvállalatai magatartásáért való felelőssége nem a mások tetteiért való objektív felelősség vélelmét jelenti, hanem az anyavállalatnak a leányvállalatok üzletpolitikájának meghatározásába és piaci magatartásába való – vélelmezett vagy bizonyított – beavatkozásán alapul.[88] Másodszor a vállalatcsoportban részt vevő jogi személyek önállóságának elvétől még a francia jog szerint is el lehet térni, mivel meghatározott helyzetekben – például vagyonegyesítés esetén – és meghatározott területeken – különösen az

87 – Lásd például a Bíróság Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 58. és 59. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlatot (hivatkozás a fenti 59. lábjegyzetben).

88 – Lásd ebben az értelemben a Bíróság Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 77. pontját (hivatkozás a fenti 59. lábjegyzetben).

adójogban és a pénzügyi jogban – elfogadott annak a csoport gazdasági egységének elképzelésével való együttes fennállása. [89]

71. A szóban forgó kifogás keretében az Elf Aquitaine továbbá azt állítja, hogy az Elsőfokú Bíróság annak megerősítése által, miszerint a Bizottságnak nem kell konkrét bizonyítékokat szolgáltatnia az Atofina piaci önállóságának hiányára nézve, ellentmondott azon állandó ítélkezési gyakorlatnak, amely legalább a vélelem és a kartell tárgya vagy az érintett piac közötti kapcsolatot megköveteli. E tekintetben arra szorítkozom, hogy visszautalok a Bíróságnak a fenti 56. pontban már bemutatott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletére és a korábbi ítélkezési gyakorlata ott található értelmezésére.

72. A fenti megfontolások összessége alapján véleményem szerint az ötödik fellebbezési jogalap második részét mint megalapozatlant el kell utasítani.

c) A harmadik részről

73. A fellebbező szerint az Elsőfokú Bíróság elismerte a Bizottság mérlegelési jogkörét az anyavállalatoknak a leányvállalatok jogsértéséért való felelőssége betudhatóságának körében. E mérlegelési jogkör véleménye szerint sérti a jogszerűség és a jogbiztonság elvét. A Bizottság e tárgyú gyakorlata következetlen, és e következetlenség különösen abból a tényből ered, hogy a fellebbezőt a jelen ügyben a Bizottság felelősnek találta a leányvállalata, az Atofina magatartásáért, miközben egy korábbi jogsértési eljárásban nem találta felelősnek érte.

74. A megtámadott ítélet 105. pontjából különösen kitűnik, hogy az Elsőfokú Bíróság kizárta, hogy a Bizottság által a határozat 260. pontjában megállapított mérlegelési jogkör egy társaságnak egy másik társaság által elkövetett jogsértésért fennálló felelősségének betudhatóságára vonatkozna. Az e pontban az Elsőfokú Bíróság által megállapítottak szerint maga a Bizottság tisztázta – a tárgyaláson és az írásbeli beadványaiban –, hogy e mérlegelési jog egyedül annak az eldöntésére vonatkozik, hogy a vállalatcsoporthoz tartozó társaságok összességét szankcionálja-e, ha már egyszer bizonyítást nyert, hogy fennállnak a társaságok egyenként történő felelősségre vonásának feltételei. A szóban forgó kifogás tehát megalapozatlan, és ezért el kell utasítani.

d) A negyedik részről

75. Az ötödik fellebbezési jogalap negyedik részében a fellebbező végezetül kifogásolja az egyenlő bánásmód elvének megsértését.

89 – Ezen elv korlátairól lásd többek között Warner főtanácsnok Commercial Solvents kontra Bizottság ügyre vonatkozó indítványát (a Bíróság 6/73. és 7/73. sz., Istituto Chemioterapico Italiano és Commercial Solvents kontra Bizottság egyesített ügyekben 1974. március 6-án hozott ítélete [EBHT 1974., 223. o.]).

A kifogás a megtámadott ítélet 175. pontjára vonatkozik, amelyben az Elsőfokú Bíróság jóváhagyta a Bizottság által a fellebbező – amellyel szemben a betudhatósághoz elegendő volt a közte és az Atofina között fennálló tulajdonosi kapcsolat megállapítása – és a kartellben részt vevő többi anyavállalat között, különösen az Akzo Nobel és a Clariant csoport anyavállalatai tekintetében alkalmazott eltérő bánásmódot, amelyekre nézve ugyanakkor a Bizottság további bizonyítékokat szolgáltatott a leányvállalataik önállósága hiányának megállapítása érdekében. Ennek kapcsán a Bizottság megjegyzi, hogy a szóban forgó társaságok esetében rendelkezésére álltak az általa hivatkozott bizonyítékok, és ezért tett azokról további említést a határozatban. Egyetértek a Bizottsággal abban, hogy ez az egy körülmény önmagában nem teszi lehetővé az egyenlő bánásmód elvének megsértésére való következtetést. Ezért véleményem szerint az ötödik fellebbezési jogalap negyedik részét is el kell utasítani.

e) Az ötödik fellebbezési jogalapra vonatkozó következtetések

76. Az eddigi megfontolások összessége alapján úgy vélem, hogy az ötödik fellebbezési jogalapot teljes egészében el kell utasítani.

6. A hatodik fellebbezési jogalapról

77. A hatodik – másodlagosan előterjesztett – fellebbezési jogalapban a fellebbező arra hivatkozik, hogy a megtámadott ítéletet jogellenessé tévő téves jogalkalmazásnak és uniós jogi jogsértéseknek legalább a bírság eltörléséhez vagy csökkentéséhez kell vezetniük. Mivel a fenti elemzés alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a fellebbező által előterjesztett összes kifogás megalapozatlan, úgy vélem, hogy a szóban forgó jogalapot – megfogalmazásának Bizottság által kiemelt homályosságától függetlenül is – mindenképp érdemben el kell utasítani. A fellebbező válaszában e jogalap keretében hivatkozik a büntetések arányossága elvének megsértésére is. A kifogás elfogadhatatlanságára vonatkozó kételyeken kívül – különösen annak megkésett jellegére figyelemmel [90] – úgy vélem, hogy a fellebbező által hivatkozott

90 – A Lisszaboni Szerződés hatálybalépésére, amelyre a fellebbező e kifogását alapozza, még ha csak egy kicsivel is, de a fellebbezés benyújtása előtt került sor. Kiemelem továbbá, hogy a fellebbező első fokon semmilyen jogalapot vagy érvet nem terjesztett elő az arányosság elvének állítólagos megsértése kapcsán. Márpedig, ahogyan azt a Bizottság helyesen kiemelte, az Elsőfokú Bíróság és a Bíróság már a Lisszaboni Szerződés hatálybalépése előtt megvizsgálta a szóban forgó elvnek a bírságok vonatkozásában történő tiszteletben tartását. Kétséges tehát a szóban forgó kifogás elfogadhatósága úgy is, mint a bíróság előtt először a fellebbezés során felhozott jogalap (ez utóbbihoz lásd a C-413/08. P. sz., Lafarge kontra Bizottság ügyben 2010. június 17-én hozott ítélet [EBHT 2010., I-5361. o.] 52. pontját).

elemek – különösen az, hogy nem vett részt a jogsértésben, arról nem is volt tudomása, és abból semmilyen előnye nem származott, mivel nem folytat tevékenységet a szóban forgó piacon – olyan általános megállapításokra korlátozódnak, amelyek lényegében ismételten a jogsértés miatt fennálló felelősség fellebbezőnek való betudhatóságát megalapozó elemek jogszerűségének vitatására irányulnak, és nem teszik lehetővé a Bizottság által kiszabott bírság arányosságának érdemi vitatását.

78. Mivel e jogalap körében a fellebbező a Bíróság EUMSZ 261. cikk szerinti korlátlan felülvizsgálati jogkörének gyakorlására is hivatkozik, emlékeztetek arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat alapján nem a Bíróság feladata, hogy – amikor egy fellebbezés tekintetében jogkérdésekről határoz – méltányossági okokból az Elsőfokú Bíróság indokolását a sajátjával helyettesítse, amely saját korlátlan felülvizsgálati jogkörének gyakorlása során érdemben határoz az uniós jog megsértése miatt a jogsértő vállalkozásokkal szemben kiszabott bírság összegéről. [91] A fellebbező egyébként nem vitatta azon feltételek jogszerűségét, amelyek alapján az Elsőfokú Bíróság a megtámadott ítéletében korlátlan felülvizsgálati jogkörét gyakorolta (vagy nem gyakorolta). [92]

79. Ezért véleményem szerint a hatodik – másodlagosan előterjesztett – fellebbezési jogalapot is teljes egészében el kell utasítani.

B – *A költségekről*

80. Az eljárási szabályzat 69. cikkének 2. §-a alapján a Bíróság a pervesztes felet kötelezi a költségek viselésére, ha a pernyertes fél ezt kérte. Mivel a fellebbezés elutasítását javasolom, és mivel a Bizottság azt kérte, hogy a Bíróság a fellebbezőt kötelezze a költségek viselésére, úgy vélem, hogy ez utóbbit kell kötelezni a jelen eljárás költségeinek viselésére.

91 – Lásd többek között a C-219/95. P. sz., Ferriere Nord kontra Bizottság ügyben 1997. július 17-én hozott ítélet (EBHT 1997., I-4411. o.) 31. pontját, a C-185/95. P. sz., Baustahlgewebe kontra Bizottság ügyben 1998. december 17-én hozott ítélet (EBHT 1998., I-8417. o.) 129. pontját és a 45. lábjegyzetben hivatkozott Technische Unie kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 210. pontját.

92 – Ahogyan azt már az 52. lábjegyzetben is megemlítettem, az Elsőfokú Bíróság a jelen ügyben úgy ítélte meg, hogy a fellebbező nem szolgáltatott olyan bizonyítékokat, amelyek a kiszabott bírság újbóli megvizsgálását korlátlan felülvizsgálati jogkörének keretében lehetővé tették volna (a megtámadott ítélet 242. pontja).

III – Végkövetkeztetések

81. A fenti megfontolások összességére tekintettel javaslom, hogy a Bíróság utasítsa el a fellebbezést, és a fellebbezőt kötelezze a költségek viselésére.